Эхэ hайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД УНЭН

1921 оной декабриин 21-hээ гарана

Олонхитын-политическэ газетэ

1991 ФЕВРАЛЬ 12 ВТОРНИК № 30 (18653) сэн 6 мүн.

Хонидой түл абалга — харюусалгатай хаhа

БАhАЛ ЗУУНhАА ДЭЭШЭ

Балдан-Дамба Эрдынеевич Ринчрые манай этээл урдаа хараха, аха, омогорхожошье ябаха хүн гээшэ гэжэ бүхы Яруунын ной хонишодой олонхинь тоотой байха. Энэншье гайхалгүй.

Тэр хори-гушан жэлдэ энэ hалда хүдэлхэдөө, тэрэ Анна Даша нүхэртээ жэл бүхэндэл зуун хонин бүриhөө 110-hаа 130 хүрьга алгадгүй абажа, түлшэ ха юм. Энэ нүхэрнай «Үжба» колхоз соогоо баhал түрүүлэн арендэдэ ороод, эрдэ дүнгүүдтэй хүдэлжэ байн-

Юрэдөө, амжалта, туйлалтыень тоолохо болоо hаа, заха тоогүй даа. Энэ жэлдэшье Балдан-Дамба Эрдынеевич бригадынхидтаяа үнгэрэгшэ январь hарада хонидоо хурьгалуулжа эхилээд, мүнөө февралиин эхеэр зуун эхэ хонин бүриhөө 100 хурьга абаад, тэдэнээ бүрин бүтэнөөр түлжүүлжэ байна. Түрэг соонь хурьгалха хонид үшөөл бии гэжэ hаяхан колхозойнь ахамад зоотехник Н. Б. Будаев манай редакцида мэдээсээ бэлэй.

Сагаан hарын урдахи бэлэг хэшэг — хашаа дүүрэн хун сагаахан хурьгадынь үшөөл улам олон боложо, үдэрhөө үдэртэ томо, тобир боложо байг лэ гэжэ хуушанайнгаа танил хонишондо хүсэхэ, өөрынь hанаhан юумэн хуу дэмбэрэлтэ ёhоор бүтэжэл байг гэжэ үреэхэл байнабди.

М. НАМЖИЛОВ.

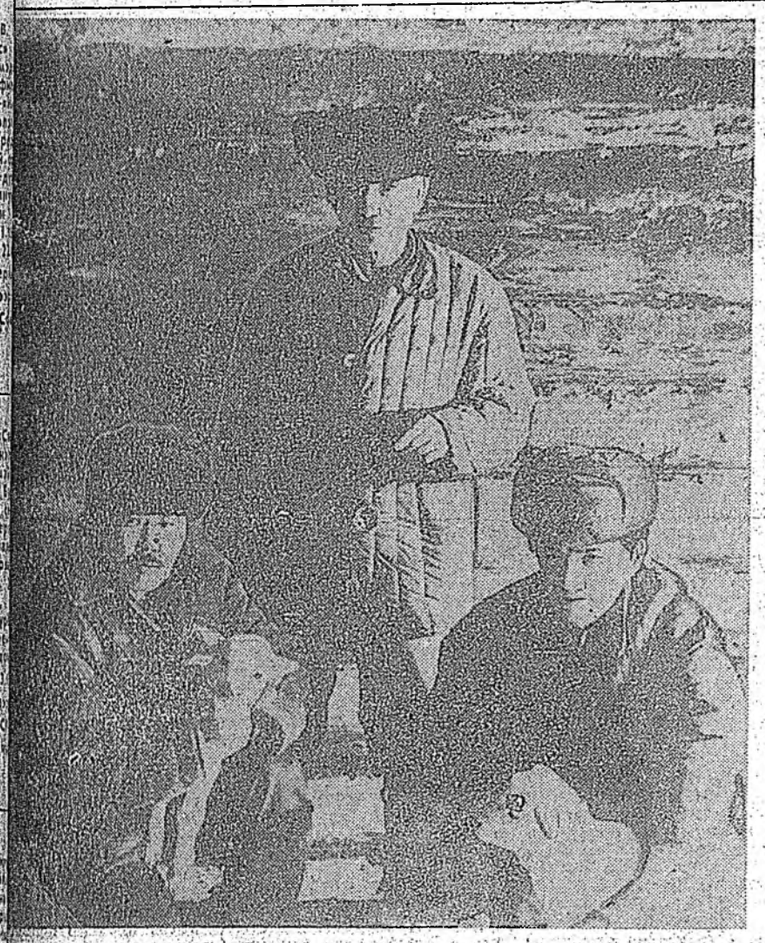

БЭРХЭ ЭЭЗД БАЙХАДАА...

Оройдоол хоёр-гурбан жэлэй саана нэгэ бригадада 1000 эхэ хонидые абаад харууhалгты гэж hаань, олонхи хонишод үү-татай гэжэ ухаа алдаха байгаа. 500—600 хонидые харууhалхаденьшье бэрхэтэй шэнги hанагдадаг, аргатайл hаань, тэдэниеменай үсоолыт гэхэ дуратай хүнүүд үсөөн бэшэ олдохо hааб даа.

Мүнөө Хориин районой ажахынуудай арендэдэ ороhон хонишодой зарим бригадануудтус бүридөө 1000 гаран эхэ хонидые даажа абаад, харууhалдаг болонхой.

Үнгэрhэн жэлэй эхинhээ «Георгиевский» совхозой ахалагша хонишон Иван Дондокович Галсановай бригада баhал 1000 үлүүтэй эхэ хонидые гэхэ гү, али хоёр hүрэг хэмтарууладаг харууhалжа, арендэ харилсаанай гуримаар хүдэлжэ эхилээ юм.

Юундэ иимэ олон хонидые абааб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, арендэ гуримда ороhон хойноо ехэ продукци үйлэдбэрилжэ шадаа hаань, олзо дордынь ехэ болохо, эсэстээ абаха мүнгэн түлөөhэниньшье дээшэлхэ байна ха юм.

Хоёрдохёор, сабшалан, зелёнко тариха газар, бэлшээрилгэ баhал даажа абаад, өөhэдын трактор ба хэрэгтэй техникэтэй болоод хүдэлхэдөө, хажуу тээhээ хэнэйшье заабари, захиралтагүйгөөр, хамаг ажалаа өөhэдөө мэдэдэ бүтээхэ, бүхы юумэндээ эзэдбди гэжэ ойлгохо болоно бшуу. Тиимэhээ ажалдаа хандасаньшье hураггүй ондоо болоно.

Урдань эзэргэлжэ байhан хоёр бригадын хонишодшье бэе бэедээ ёhоор ябалсадагшье-

БАЛААГАЙ ХОНИШОД МАГТААЛТАЙ

...ангын районой XX партын I нэрэмжэтэ колхозодо ...жэлдэ ажалай үндэр ...тануудые түйладаг хо... олон юм. Тэдэнэй тоо... ажал дээрэ үнэ ...хүдэлжэ ябаhан А. Я. ...оролсоно.

...1966 ондо манай бү... Залаа hуурында нүү... бэлэйбди. Тэрэ гэ... хүгасаа соо олон ...эгдор юм. Заб даа. ...эзэлээр дутамаг, хүн ...шье жэлнүүд тудал... ...идой дал соо ороходо, ...йшэг. Малда зеленко ...гэд мэдэхээр, Тэбэшье ...дые байлгадаг таhалгада сэбэр, дулаан, гэрэлтэйшье. Томохон болоhон хурьгад хоббто соо хэгдэhэн үбhэ шэмхэлнэд. Булта тобирхонууд.

— Бидэ арендын гуримаар хүдэлдэг гээшэбди,— гэжэ Аркадий Яковлевич хэлэнэ.—Хэлсээнэй ёhоор эуун хонин бүриhөө 86 хурьга абажа, хонин бүриhөө 3,6 килограмм ноо-hо хайшалжа тушааха зэргэтэйбди. Байрын гэр, малай дал, үрэмдэдэг худаг гэхэ мэтые ашаглаhанай түлөө арендэ түлбэри түлэдэгбди. Ажал эрхилэлгын энэ гуримые яhала болохошотой гэзэ hананабди. Колхозтоёо табан жэлэй болзороор хэлсээ баталанхайбди.

Хонишодой байха гэр, малай дал 1984 ондо баригданхай. Үрэмдэмэл худагынь арбан гурбадахи жэлээ ашаглагдана. Эдэ бүхы зөөрөй зөөшэдөө ехэл нарин нягтаар хандахые ороhодог гээшэбди гэзэ хөөрэнэ. Зунай үедэ сабшалан нугаhаа холо газарта малаа харууhалдаг hэн тула үбhэ хулhа бэлэдхэхэ арга олдодоггүй юм. Тиимэhээ малай тэжээл тэдэнэр ажахыhаа худалдажа абадаг гээшэ. Харин өөhэдөө хохир ехээр бэлэдхэжэ абахые оролдодог байна. Энэшье жэлдэ тэдэнэр хурьгадтаа хохир зуураараар дэбдинэ.

— Хохир гээшые нарай хурьгадай эгээл зохид дэбдихэрынь гэжэ тоологшобди,— гэзэ нүхэр Погодин хөөрэлдөөгөө үргэлжэлүүлнэ.— Эхэ хонидые ехэнхидээ зелёнкоор хоолалуулдаг hэн хойноо хохиргүйгөөр яашье аргагүй. Бидэ табан жэлайнгээ хэлсээнэй ёhоор 150 тонно хохир бэлэдхэхээр хараалаhайбди.

Ноёхоной бэрхэ хонишоной Анатолий, Радий, Владимир, Георгий хүбүүдынь эхэ, эсэгэсэ дахажа, ажалда дүршэhэн байха юм. Мүнөө үедэ Радий хүбүүниинь өөрөө хонидой отарые даажа абанхай. Владимир, Георгий хүбүүдынь колхозодоо механизатораар хүдэлдэг юм.

— Аркадий Яковлевич гээшэмнай найдамтайл хонишон даа. Олон жэлэй түршада ажалай эрхим дүнгүүдые түйлажа, нютаг нугадаа хүндэтэй ябака гээшэ. Үхибүүдынньшье амжалтатайгаар хүдэлнэ. Эдэшни бултал ажалда атаржаhан хүдэлмэридэ хүдэржэhэн зон даа,— гэжэ колхозой түрүүлэгшын орлогшо Батомунко Аюрович Табутаров магтаа бэлэй.

Залаагай хонишод «Зуун эхэ хонин бүриhөө зуун хурьга абахал байхабди» гэзэ мэдүүлээ hэн.

С. РИНЧИНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хонишод Н. Мункуев [зүүн гарhаа], А. Я. Погодин, А. Погодин.

А. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ЗАНАhАНhАА ДЭЭРЭ

Ажахыдамнай хонид түлэг хурьгалжа байнхай. hүүлэй мэдээгээр, эхэ хонидой зуургаан отарада даб дээрэ 1500 гаран хурьган абтаад, булта бүрин бүтэн томо болгогдоно. Ондоогоор хэлэбэл, энэ харюусалгатай кампани түгэсхэхы шатада ороо.

Түс бүридэ гол түлэб 300 эхэ хонидые харууhалдаг ахалагша хонишод В. А. Соётовой гэр бүлэ —290 хурьгатай, В. Б. Мунконовтон —280, А. Д. Осохеевтэн —220, С. В. Ивановтон —200 хурьгатай болонхой.

Энэ жэлэй үбэлжэлгын үедэ үбhэ тэжээлэй тиимэ элбэг бэшэ, бэрхэтэйхэншье hаань, хонишодной гарза хоролтогүйгөөр түл абажа байна.

Ш. БУДАЕВ,
Ахын районой «Улаан-Аха» колхозой хонин ажалай цехые даагша.

ФЕВРАЛИИН ТЭНГЭЭР

Хонин ажалай эгээл харюусалгатай хаhа — түл абалга болодог гээшэ даб даа. Ахалагша хонишод Владимир Дмитриевич Емельяновай, Николай Алексеевич Агафоновой, Кузьма Кузьмич Максимовай, Сергей Ильич Агафоновой даадаг отарануудта түрүүшын хурьгад абтаба.

«Родина» колхозой эхэ хонид февралиин тэнгээр гол түлэб түрэжэ эхилхэ юм. Ажахын хонишод энэ шухала кампанидаа яhала hайн бэлэдхэлтэй хүрэжэ ерээ. Эдэнэр хурьгадай байха таhалганнуудые hайса дулаалаа, хохир болон хэрэгтэй зэр эмсэгүүдые хүсэд хүрэхөөр бэлдээ. Хурьгашадаар хүдэлхэ хүнүүд отара бүхэндэ томилогдоhон байна.

М. ШАГДАРОВА.

Хяагтын район.

БЭРХЭ ЭЭЗД БАЙХАДАА...

Оройдоол хоёр-гурбан жэлэй саана нэгэ бригадада 1000 эхэ хонидые абаад харууhалгты гэж hаань, олонхи хонишод үү-татай гэжэ ухаа алдаха байгаа. 500—600 хонидые харууhалхаденьшье бэрхэтэй шэнги hанагдадаг, аргатайл hаань, тэдэниеменай үсоолыт гэхэ дуратай хүнүүд үсөөн бэшэ олдохо hааб даа.

Мүнөө Хориин районой ажахынуудай арендэдэ ороhон хонишодой зарим бригадануудтус бүридөө 1000 гаран эхэ хонидые даажа абаад, харууhалдаг болонхой.

Үнгэрhэн жэлэй эхинhээ «Георгиевский» совхозой ахалагша хонишон Иван Дондокович Галсановай бригада баhал 1000 үлүүтэй эхэ хонидые гэхэ гү, али хоёр hүрэг хэмтарууладаг харууhалжа, арендэ харилсаанай гуримаар хүдэлжэ эхилээ юм.

Юундэ иимэ олон хонидые абааб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, арендэ гуримда ороhон хойноо ехэ продукци үйлэдбэрилжэ шадаа hаань, олзо дордынь ехэ болохо, эсэстээ абаха мүнгэн түлөөhэниньшье дээшэлхэ байна ха юм.

Хоёрдохёор, сабшалан, зелёнко тариха газар, бэлшээрилгэ баhал даажа абаад, өөhэдын трактор ба хэрэгтэй техникэтэй болоод хүдэлхэдөө, хажуу тээhээ хэнэйшье заабари, захиралтагүйгөөр, хамаг ажалаа өөhэдөө мэдэдэ бүтээхэ, бүхы юумэндээ эзэдбди гэжэ ойлгохо болоно бшуу. Тиимэhээ ажалдаа хандасаньшье hураггүй ондоо болоно.

Урдань эзэргэлжэ байhан хоёр бригадын хонишодшье бэе бэедээ ёhоор ябалсадагшье-

ФЕВРАЛИИН ТЭНГЭЭР

Хонин ажалай эгээл харюусалгатай хаhа — түл абалга болодог гээшэ даб даа. Ахалагша хонишод Владимир Дмитриевич Емельяновай, Николай Алексеевич Агафоновой, Кузьма Кузьмич Максимовай, Сергей Ильич Агафоновой даадаг отарануудта түрүүшын хурьгад абтаба.

«Родина» колхозой эхэ хонид февралиин тэнгээр гол түлэб түрэжэ эхилхэ юм. Ажахын хонишод энэ шухала кампанидаа яhала hайн бэлэдхэлтэй хүрэжэ ерээ. Эдэнэр хурьгадай байха таhалганнуудые hайса дулаалаа, хохир болон хэрэгтэй зэр эмсэгүүдые хүсэд хүрэхөөр бэлдээ. Хурьгашадаар хүдэлхэ хүнүүд отара бүхэндэ томилогдоhон байна.

М. ШАГДАРОВА.

Хяагтын район.

Буряадай Совет Социалис Республикын Верховно Соведэй Тогтоол

«ГАЗАРАЙ РЕФОРМО ТУХАЙ» РСФСР-эй ХУУЛИИЕ БУРЯАДАЙ ССР-эй ГАЗАР ДЭЭРЭ ХЭРЭГЛЭХЭ ГУРИМ ТУХАЙ

Буряадай ССР-эй Верховно Совет нигэжэ тогтооно:

1. «Газарай реформо тухай» РСФСР-эй Хуулиие Буряадай ССР-эй газар дээрэ хэрэглэгдэхээр абтаhан сагhаа хойшо хүсэндэнь оруулха.

2. Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха:

«Газарай реформо тухай» РСФСР-эй Хуулиие Буряадай ССР-эй правительствын шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулха;

Буряадай ССР-эй министерствэнүүдэй, гүрэнэй комитедүүд болон албан зургаануудай гуримшуулагдаhан актнуудаа хаража үзөөд, түс Хуулида таарахагүйень болюулха.

Буряадай ССР-эй дэбисхэр дээрэ Газарай реформо хэлгын республиканска программа зохёохо ба бэелүүлхэ.

Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. САРЖАН.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1991 оной январиин 18.

Буряадай Совет Социалис Республикын Верховно Соведэй Тогтоол

«ТАРЯАШАНАЙ (ФЕРМЕРЭЙ) АЖАХЫ ТУХАЙ» РСФСР-эй ХУУЛИИЕ БУРЯАДАЙ ССР-эй ГАЗАР ДЭЭРЭ ХЭРЭГЛЭХЭ ГУРИМ ТУХАЙ

Буряадай Совет Социалис Республикын Верховно Совет нигэжэ тогтооно:

1. «Теряашанай (фермерэй) ажахы тухай» РСФСР-эй Хуулиие Буряадай ССР-эй газар дээрэ хэрэглэгдэхээр абтаhан сагhаа хойшо хүсэндэнь оруулха.

2. Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха:

«Таряашанай (фермерэй) ажахы тухай» РСФСР-эй Хуулиие Буряадай ССР-эй правительствын шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулха;

Буряадай ССР-эй министерствэнүүдэй, гүрэнэй комитедүүд болон албан зургаануудай гуримшуулагдаhан актнуудаа хаража үзөөд, түс Хуулида таарахагүйень болюулха;

Буряадай ССР-тэ таряашадай (фермернүүдэй) ажахынуудые дэмжэхэ республиканска программа зохёохо, бэелүүлхэ;

Худөө ажахын предприятинуудай, тэрэ тоодо колхозуудые, худөө ажахын кооперативуудые оруулан, Уставуудые «Таряашанай (фермерэй) ажахы тухай» РСФСР-эй Хуулитай зохилдуулха.

Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. САРЖАН.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1991 оной январиин 18.

Буряадай Совет Социалис Республикын Верховно Соведэй Тогтоол

«ТАРЯАШАНАЙ (ФЕРМЕРЭЙ) АЖАХЫ ТУХАЙ» РСФСР-эй ХУУЛИИЕ БУРЯАДАЙ ССР-эй ГАЗАР ДЭЭРЭ ХЭРЭГЛЭХЭ ГУРИМ ТУХАЙ

Буряадай Совет Социалис Республикын Верховно Совет нигэжэ тогтооно:

1. «Теряашанай (фермерэй) ажахы тухай» РСФСР-эй Хуулиие Буряадай ССР-эй газар дээрэ хэрэглэгдэхээр абтаhан сагhаа хойшо хүсэндэнь оруулха.

2. Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха:

«Таряашанай (фермерэй) ажахы тухай» РСФСР-эй Хуулиие Буряадай ССР-эй правительствын шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулха;

Буряадай ССР-эй министерствэнүүдэй, гүрэнэй комитедүүд болон албан зургаануудай гуримшуулагдаhан актнуудаа хаража үзөөд, түс Хуулида таарахагүйень болюулха;

Буряадай ССР-тэ таряашадай (фермернүүдэй) ажахынуудые дэмжэхэ республиканска программа зохёохо, бэелүүлхэ;

Худөө ажахын предприятинуудай, тэрэ тоодо колхозуудые, худөө ажахын кооперативуудые оруулан, Уставуудые «Таряашанай (фермерэй) ажахы тухай» РСФСР-эй Хуулитай зохилдуулха.

Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. САРЖАН.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1991 оной январиин 18.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Тогтоол

РСФСР-тэхи ПОЛИТИЧЕСКЭ БАЙДАЛ ТУХАЙ

«РСФСР-тэхи политическэ байдал тухай» РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ Б. Н. Ельцинэй элидхэлые шэнажа зүбшэн хэлсээд, мүн политическэ байдалые тогтонижоруулха шухала байhаниие хараада абан, республиканууд болон регионуудта болоhон гашуудалта үйлэ хэрэгүүдэй үедэ хүнүүдэй хосорhон тушаа гүнзэгы шаналал гашуудалаа элирхэйлхэ зуураа, РСФСР-эй Верховно Совет иигэжэ тогтооно:

1. Сэрэгэй подразделениннүүд болон зэбсэгжүүлэгдэhэй бүридэлнүүдые политическэ хёмороо зүришэлдөөнүүдтэ хуули бусаар хабаадуулха ушарнуудые бурууша аха.

2. Ямар үндэhэ яhанай байhаниаань, политическэ үзэлhөөнь, социальна байдалhаань ба бусад эрхэ нүхэсэлнүүдhээ дулдыдангүй, эрхэтэдэй адли тэгшэ эрхэ бодото дээрэнь хангаха, өөрынгөө газар дээрэ эрхэтэдэй, тэрэ тоодо сэрэгэй алба хаагшадай ба гэр бүлынхидэйнь эрхэнүүдые хаhаха ябадал гаргуулхагүй талаар хэмжээнүүдые абаха дурадхалнуудтайгаар республикануудай Верховно Соведүүдтэ хандаха.

3. РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэдэ, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ ба Министрнүүдэй Соведтэ иигэжэ дурадхаха:

«Россидахи политическэ байдал тухай» асуудалые зүбшэн хэлсэхэ үедэ РСФСР-эй ерадай депутадуудай хэлэhэн дурадхалнууд болон ажаглалтануудые бэелүүлхэ;

дэлгүүрэй экономикодо шэлжэн оролгын эрхэ байдалда хүн зонийо социальна талаhаань хамгаалха;

Россин хүн зоной ба республикануудта ажаhуудаг үсөөн тоотой үндэhэ яhатанай Конституцяар хараалагдаhан эрхэнүүдые хамгаалха талаар хуулиин ба политическэ шухала хэмжээнүүдые абаха.

4. Армиин, КГБ-гэй ба МВД-гэй реформо тухай хуулинуудые зохёолгые түргэдхэхэ;

хуулиин ёhоор hунгагдаhан засагай зургаануудые хүсөөр унагаахые ураалдаг Конституционно бэшэ байгууламжануудые тогтоолгохогүй, тэдэниие тарааха талаар хэмжээнүүдые эрид шууд абахыень СССР-эй Верховно Соведтэ, СССР-эй Президентдэ дурадхаха.

5. Хуули буса зорилгонуудые урдаа табидаг элдэб янзын бүридэлнүүд болон байгууламжануудые эмхидхэхэ hэдэлгэнүүдые зайсуулхыень РСФСР-эй Прокуратурада ба РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.

6. Ороние хамгаалха уялгануудые ССР Союзай мэдэлдэ дамжуулхые хараалhан РСФСР-эй Арадай депутадуудай 1-дэхи съездын шиидхэбэрние РСФСР-эй Верховно Совет хүтэлбэри болгохо; РСФСР-эй Арадай депутадуудай 2-дохи (эзэлжээтэ бэшэ) съездын шиидхэбэрние дүүргэнгүй, сэрэгэй албанда байhан РСФСР-эй эрхэтэдые нацинууд хоорондын хёмороо зүришэлдөөнүүдые шиидхэлгэдэ хэрэглэхэ ябадал үргэлжэлhөөр гээд СССР-эй Верховно Соведэй анхаралые хандуулна. Эдэ асуудалнуудые хуулиин ёhоор түргөөр гуримшуулха эрилтэ табина.

7. СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүд тухай хуулиие гуримшуулхын тулада СССР-эй Оборонын соведэй бүридэлдэ союзна республиканууудай засагай дээдын зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдые, харин Сэрэгэй соведүүдэй бүридэлдэ ерадай депутадуудай зохихо Соведүүдэй түрүүлэгшэнэрые оруулхые СССР-эй Верховно Соведтэ ба Президентдэ дурадхаха.

8. РСФСР-эй Верховно Соведэй зүбшөөлгүйгөөр, харин сессинүүдэй хоорондо РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй зүбшөөлгүйгөөр онсо байдалай гуримаар хараалагдаhан хэмжээнүүдые РСФСР-эй газар дээрэ бэелүүлхэгүй. «РСФСР-эй газар дээрэ онсо байдалай гурим тухай» РСФСР-эй хуули зохёолгые РСФСР-эй Верховно Совет түргэдхэхэ.

Шиидхэгдэхээр болоhон социальна ба экономическа асуудалнуудые шиидхэхэ, Конституционно гурим ба хуулиин ёhоор hунгагдаhан засагай зургаануудые хамгаалха талаар обществын хүсэлэл оролдолгонуудые нэгэдүүлхыень РСФСР-эй арадуудта, бүхы ажалшадта, политическэ партинуудта, профсоюзуудта, ниитын бусад эмхинүүдтэ РСФСР-эй Верховно Совет хандана.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ Б. Н. ЕЛЬЦИН

Москва, РСФСР-эй Соведүүдэй байшан.
1991 оной февралиин 1.

Совет Социалис Республикануудай Союзай Президентын Указ

ДАЙНАЙ УРДАХИ ЖЭЛНҮҮДТЭ, ЭСЭГЭ ОРОНОО ХАМГААЛГЫН АГУУЕХЭ ДАЙНАЙ ҮЕДЭ АМИ hАhАЯА АЛДАhАН, МҮН ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНА УЯЛГАЯА ДҮҮРГЭhЭН СОВЕТ ЭРХЭТЭДЭЙ ДУРАСХААЛЫЕ МҮНХЭЛХЭ ТАЛААР НЭМЭЛТЭ ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

Эхэ ороноо хамгаалха ба интернациональна уялгаяа дүүргэхэ үедэ ами hаhаяа алдаhан совет сэрэгшэдэй, дурасхаалые мүнхэлхэ талаар ехэ хүдэлмэри орон соомнай хэгдэнэ. Гэбэшье ами hаhаяа алдаhан сэрэгшэдэй, партизануудай ба подпольщигуудай дурасхаалда хайша хэрэгээр хандаха, мүн орхигдоhон хүүрнүүд болон хүшөөнүүд тушаа совет олонитэ, дайнай ба ажалай ветеранууд; ами hаhаяа алдагшадай түрэлхид ба дүтын хүнүүд hанаата болодог. Үсөөн бэшэ сэрэгшэдэй шарил мүнөө болоhор хүдөөлүүлэгдээгүй байhаар. Ганса нэгэн эдэбхитэд гү, али залуушуулай үсөөн тоотой отрядууд hураггүйгөөр үгы болоhон хүнүүдые бэдэрдэг байна. Энэ хүдэлмэринь ёhотоор дэмжэгдэдэггүй. Гадаадын гүрэнүүдэй газар дээрэ хүдөөлүүлэгдэhэн совет эрхэтэд тухай дүүрэн мэдэлнүүдые абаха талаар хэмжээнүүд хангалтагүй.

Эхэ ороноо хамгаалха ба интернациональна уялгаяа дүүргэхэ үедөө ами hаhаяа алдаhан совет эрхэтэдэй дурасхаалые мүнхэлхэ талаар нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха тухай олонитын зүгhөө ородог олон тоото дурадхалнуудые хараада абан, мүн тэрэшэлэн Дурасхаалай бүхэсоюзна дэбтэр хэблэлдэ бэлдэлгые эдэбхижүүлхэ, шухала байhые хараада абан, энэ хүдэлмэридэ политическэ ехэ удха шанар олгохо зуураа, иигэжэ тогтоохомни:

1. 1991 оной апрелиин 1 болотор СССР-эй Министрнүүдэй кабинет иимэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ:

дайнай урдахи жэлнүүдтэ, мүн Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ, мүн тэрэшэлэн интернациональна уялгаяа дүүргэжэ байгаад ами hаhаяа алдаhан совет сэрэгшэдэй, СССР-эй партизануудай ба бусад эрхэтэдэй дурасхаалые мүнхэлхэ, сэрэгшэдэй хүүрнүүдые hайнаар байлгаха талаар хүдэлмэриин эмхидхэлэй, финансова, хуулиин ба бусад таланууdые гуримшуулhан СССР-эй хуулиин проектые бэлдэжэ, СССР-эй Верховно Соведэй үзэмжэдэ табиха. СССР-эй Министрнүүдэй кабинедэй дэргэдэ ба республикануудай правительстванууdта энэ зорилгоор саг үргэлжэ хүдэлдэг зургаануудые байгуулха тухай асуудал хаража үзэхэ;

сэрэгшэдэй хүүрнүүдые гуримшуулха талаар 1991—1995 онуудта бэелүүлэгдэхэ хэмжээ ябуулганууdай ниитэ союзна программа бэлдэжэ баталха;

ССР-hээ гадуур байhан совет сэрэгшэдэй хүүрнүүдые бүрин бүтэн байлгаха талаар гадаадын гүрэнүүдтэй хэлсээнүүдые бэлдэжэ баталха;

1941—1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай Илалтын хүшөө ба музей Москва хотодо барижа дүүргэхэ болзорнууд ба гурим тухай асуудал хаража үзэхэ.

2. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай Илалтын 50 жэлдэ энэ дайнай үедэхи байлдаануудта ами hаhаяа алдагшадай Дурасхаалай бүхэсоюзна дэбтэрые, мүн тэрэшэлэн дайнай урдахи ба hүүлээрхи жэлнүүдтэ Эхэ ороноо хамгаалжа, интернациональна уялгаяа дүүргэжэ байгаад алдаhан унаhан сэрэгшэдэй дурасхаалай республиканска дэбтэрнүүдые совет зургаанууд болон ниитын эмхинүүдтэй хамта бэлдэжэ хэблэхэ талаар СССР-эй Оборонын министерствын, Дайнай ба ажалай ветерануудай бүхэсоюзна советэй, ВЛКСМ-эй Центральна Комитедэй, хэблэлэй талаар СССР-эй Гүрэнэй комитедэй, Зб найрамдалай совет жасын ба Соёлой совет жасын правленинүүдэй үүсхэлые hайшааха,

Бэдэрэлгын хүдэлмэри эмхидхэлгэтэй ба Дурасхаалай бүхэсоюзна дэбтэр хэблэлгэтэй холбоотой эмхидхэлэй болон материально-финансова асуудалнуудые СССР-эй Министрнүүдэй кабинет, республикануудай правительстванууd шиидхэхэ.

3. hураггүйгөөр үгы болоhон сэрэгшэдые бэдэрхэ; дайшалхы ябуулганууdай болоhон зарим районуудта үшөө хүдөөлүүлэгдээгүй байhан сэрэгшэдэй шарил хүдөөлүүлхэ ба эдэ сэрэгшэдэй нэрэнүүдые элирүүлхэ; хүдөөлүүлэгдэhэн танигдаагүй сэрэгшэдэй нэрэнүүдые элирүүлхэ талаар 1991—1993 онуудта СССР-эй Оборонын министерствын, СССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын ба СССР-эй Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедэй зургаануудтай хамта республиконуудай правительстванууd, арадай депутадуудай хизаарай, областной Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд ехэ хүдэлмэри үнгэргэхэ.

Дайсадтай холбоотой байhаниие үнэншэмөөр харуулhан гэрэшэнүүдтэй хүнүүдhээ бэшэ hураггүйгөөр үгы болоhон бүхы совет эрхэтэдые Дурасхаалай дэбтэртэ оруулха гээшэ зүйтэй зүб гэжэ тоолохо.

4. Алдаhан унаhан сэрэгшэдэй ба партизануудай хүүрнүүд болон хүшөөнүүдые баhамжалан hандаргаха гэмтэ ябадалнуудые эрид шууд болюулха талаар хэмжээнүүдые арадай депутадуудай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд абаха, харин хуули хамгаалгын зургаанууд хууляар хараалагдаhан харюусалгада зэмэтэй бүхы хүнүүдые хабаадуулха уялгатай.

Совет Социалис Республикануудай Союзай Президент М. ГОРБАЧЁВ.

Москва, Кремль
1991 оной февралиин 8.

РСФСР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ

МОСКВА. (ТАСС). РСФСР-эй Верховно Соведэй сесси хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлнэ. Февралиин 8-да пленарна заседаниин зүблэхэ зүйлдэ Урда Осетидэ тохёолдоhон хүшэр хүндэ байдал тухай үшөө нэгэ асуудал нэмэжэ оруулха шиидхэбэри абтаhан байгаа.

РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын 1990 оной дүнгүүд, мүнөө жэлэй республикын экономикын байдал, РСФСР-эй бюджет ба үнэ сэнгүүдэй политика тухай РСФСР-эй Совминай Түрүүлэгшэ И. С. Силаевай хэhэн элидхэл тушаа Тогтоолой проектые долоон хоногто гурба дахин депутадууд хаража үзэбэ. Документ дахин шүүмжэлэгдэжэ, үшөө харагдажа үзэгдэхэ болоо.

Аюулгүйе сахиха талаар РСФСР-эй Верховно Соведэй комитет баталха тухай мэдээсэл Д. А. Волкогонов хэбэ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

Россин арадуудай соёл болон түүхые hэргээлгэдэ шухала удха шанар олгохо, славян гэгээрүүлэгшэд Кирилл болон Мефодиин үдэрые hайндэрлэхэ талаар улаасоорондын заншалые хараада абан, майн 24-ниие Славян үзэг бэшэгэй ба соёлой үдэр гэжэ соносхохо тухай Тогтоол РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум 1991 оной январиин 30-да баталан ababa.

* * *

РСФСР-эй арадай депутадуудай hунгалта үнгэргэхэ талаар Түбэй hунгуулиин комиссиин секретарь **Петров** Анатолий Валентиновичые; тус комиссиин гэшүүд **Аболенцев** Владимир Александровичые **Гринчук** Василий Павловичые **Клязьмина** Руфина Михайловнае, **Курзанова** Нина Ивановнае уялгануудhаань сүлөөлхэ тухай РСФСР-эй Верховно Совет 1991 оной февралиин 1-дэ тогтоообо.

РСФСР-эй юстициин министрэй орлогшо **Прозоров** Вячеслав Федоровичые РСФСР-эй арадай депутадуудай hунгалт үнгэргэхэ талаар Түбэй hунгуулиин секретаряар, СССР-эй АН-ай Гүрэнэй ба эрхын институтай секторые даагша юридическэ эрдэмэй доктор профессор **Гулиев** Владимир Евгеньевичые, консультационно «Мосправо» фирмын директор, юридическэ эрдэмэй кандидат **Клишин** Алексей Александровичые; Чуваша АССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **Кубарев** Эдуард Алексеевичые; МГУ-гай юридическэ факультедэй доцент, юридическэ эрдэмэй кандидат **Кукушкин** Евгений Владимировичые тус комиссиин гэшүүдэй hунгаха тухай Тогтоол РСФСР-эй Верховно Совет баталаа ababa.

КПСС-эй Буряадай организациин Хиналтын комиссида

АРГА БОЛОМЖОЁО ГҮЙСЭД ХЭРЭГЛЭНЭГҮЙ

РСФСР-эй Компартини Буряадай республиканска партийна организациин хиналтын комиссиин президиумэй заседани боложо, хоёр асуудал зүбшэн хэлсэбэ.

Нэгэдэхи асуудалынь — ниитын адууһа малай үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэхэ ба худөө ажахын продуктнуудые ехээр абаха талаар Ивалгын РАПОгой түрүүлэгшэ, коммунист П. Б. Банзаровай, ахамад зоотехник коммунист В. А. Черниговскиин тоосоон. Тэрэшэлэн мал баридаг зонһоо үлүү гараһан мяха, һү худалдажа абаад, иимэ зүйлөөр дуталдаг зондо худалдаха талаар Советскэ райпогой хүтэлбэрилэгшэд, коммунистнууд Д. Д. Манзаева, Г. Б. Шагдарон гэгшэд тоосоһон байна. «Республиканска партийна организацида 1990 ондо партийна түлбэриин хэр түлэгдэһэн ба энэ худэлмэриие һайжаруулха хэлсээнүүд тухай» хоёрдохи асуудалаар партийн рескомой хэрэгүүдые эрхилэгшэ А. П. Елгин тоосоо.

Түрүүшын асуудалаар П. Б. Банзаров тоособо. РАПО-гой ахамад зоотехник Черниговский заседанида ерээгүй. Ивалгын районой ажахынууд энэ жилэй үбэлжэлгые муу бэшэ гэжэ үнгэргэхэ арга боломжотой байгаа. Сагай уларилшье муу бэшэ һэн. Гансал ехэ бороотой байжа, тэжээлэй шанарынь муу. Үбэлжэлгын эхилхэдэ, район бүхыдөө үбһэ тэжээлээр 75 процент хангагданхай байгаа. Энэнь үнгэрһэн жилэй үбэлжэлгынхиһээ 18 процентээр ехэ болоно. Ажахынуудаар абажа харахада, үбһэ тэжээлээр тэдэ тад ондоогоор хангагданхай. Жэшээнь, Оронгын совхоз хараалагдаһанайнгаа 85 процентые бэлдэхэ, Тиихэдэнь нэгэл адли сагай уларилда байһан Халюутын совхоз оройдоол 34 процент тэжээл нөөсөлөө. Энээнние нүхэр Банзаров тус совхозой сабшалан муутай, оньһон техникээр дутамаг байһаар тайлбарилаа.

Олон ажахынууд орооһо таряагаар хомор байжа, концентрат багатайгаар үбэлжэлгые эхилээ. «Пригородный», Халюутын совхозууд огто иимэ тэжээлгүй. Ивалгын совхозтехникум, «Сэлэнгэ», «Пригородный» совхозууд сенаж дараагүй. Эдэ бүгэдэнөө боложо, үбэлжэлгын түрүүшын һаруудта район мяха, һү үйлэдбэрилхэ, түрэндэ худалдаха талаар хараалһандаа хүрэжэ шадаагүй. Тэрээнһээ байха һү һаалияа 1989 онойхиһоо 11 процентээр, мяха үйлэдбэрилгээ 14 процентээр доошолуулаа. Үнэн бүриһөө дунда зэргээр урданайхиһаа доошо һүн һаагдаа. Малай үхэл гарзада оролго олошороо. Жэшээлхэдэ, үбһэ тэжээлээр муу бэшээр хангагданһан Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахыда эбэртэ бодо мал 1989 онойхиһоо олоор гарзалаа. Бусадшье ажахынуудта бүхы түхэлэй мал үсөөроо.

Эдэ бүгэдые тайлбарилхадаа нүхэр Банзаров элдэб шалтагануудые нэрлээ. Һүнэй доошолһон ушар үнеэдэй орой тугаллаһанаар тайлбарилаа. Теэд малай үхэл гарзада ороохо ябадалые юун гэхэ байнаб? Нэгэ адли сагай уларилтай, нэгэ адли газартай байгаад, үбһэ тэжээл бэлэдхэжэ шадаагүй ажахынуудай шалтагаан ямар гээшэб? Эдэ бүхы асуудалнуудта хиналтын комиссиин президиумэй гэшүүд харюу олохые оролдоо.

Хиналтын комиссиин түрүүлэгшэ К. Д. Лубсандоржиевай хэлэһэнэй ёһоор, эдэ бүгэдэ харюусалгагүй ажалай дүн болоно. Хаа хаанагүй ажалай эмхидхэл, журам һула. Ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ РАПО-гой, тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэ коммунист Банзаровай зүгһөө шанга зриитэ табигданагүй. Тэжээл бэлэдхэглын үедэ энэ шухала хэрэгтэ анхарал хандуулагдаагүй. Ургаса хуряалга мүн баһал муугаар үнгэргэгдөө. Зарим ажахынууд ургаһан ургасаяа саг соонь хуряажа шадангүй, саһан доро оруулаа. Президиумэй гэшүүн Буряадай эрдэмэй түбэй президиумэй түрүүлэгшын орлогшо Н. Б. Чимитдоржиев үгэ хэлэхэдээ харюусалгагүйөөр худэлдэг ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй нэрэнүүдые эли тодоор нэрлэжэ, хэмжээнүүдые абаха зриитэ табяа. Эдэ бүхы дутуу дунданууды хаража байгаад, ажахынуудай партийна организацинууд, коммунистнууд хэмжээнүүдые абаагүй байха юм. Коммунистхүтэлбэрилэгшэдһээ шангаар асуугдаагүй гэһэн ажаглалта хиналтын комиссиин гэшүүд хээ. Хаа хаанагүй ажалай эмхидхэл һула, технологическа журам хаагайруулагдана.

Энэ заседанида бэлдэхэ үедэ шалгалта үнгэргэһэн хиналтын комиссиин түрүүлэгшын орлогшо Б. Н. Николаев үгэ хэлэхэдээ, районой ажахынуудай малшадай гэр байраяа үбэлжэлгэдөө муу бэшээр бэлдэһые тэмдэглээ. Ажахы бүхэндэ тэжээлэй цехүүд худэлдэгдэнэ. Теэд концентрадай дуталдадаг дээрэһээ һайн шанартай тэжээл бэлэдхэгдэнэгүй. Зарим тээ бии байһан тэжээлээ һалаар, гамгүйөөр хэрэглэнэ. Үбһэн, сенаж хоботнууд соо хэгдэнэгүй, миин хаягдажа, малай хүлөөр гэшхэгдэжэ һалана. Һүүлэй үедэ Үнеэд тугаллажа, һү һаали зарим тэды нэмээ. Эдэ бүгэдэ ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэ хэлэгдэжэ, тусхай хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдөө.

Хүн зонһоо мяха, һү худалдажа абаха талаар районой бэлэдхэлэй конторо түсэбөө үлүүлэн дүүргээ. 1990 оной ганса дүрбэдэхи кварталда 73,5 тонно мяхан зонһоо худалдагдажа абтаа. Хартаабха худалдажа абаха түсэб дүүргэгдээгүй. Зунай үедэ айлнуудаар ябажа, һү худалдажа абаха хүдэлмэри муу бэшээр эмхидхэгдээ. Гэбэшье һүүлэй үедэ зонһоо эдэ бүгэдые худалдажа абахань хүндэ болоо гээд Д. Д. Манзаева хэлэбэ. Юуб гэхэдэ, сэн түргэн хубилна. Тиигээдшье городто дутэ хадаа олонхи зон городой дэлгүүр дээрэ үлүү продукциие гаргана. Бэлэдхэлэй контородо тэдэнние тушаалгахын тула республикын тарлашадай ажахынуудай ассоциациин түрүүлэгшэ) һайн ойлгоо. Юуб гэхэдэ Валерий Александрович олон жилдэ энэл ажахыда ахамад зоотехнигээр хүдэлһэн хадаа фермын бодото байдалые, бүхы «үбшэнтэй, хүндүүлхэй» асуудалнуудыень һайн мэдэхэ байгаа бшуу.

Тэрэ үедэ нютаг соогоо элдэб ажалда хүдэлжэ байһан эдэбхитэй залуу эхэнэрнүүдээр хөөрэлдэжэ, фермэдэ ерэжэ ажаллахыень дурадхаа, һайн Үрэ дүнгүүдые түйлаа һаатнай, охэ салин хүлһэ түлэхэбди, ажалайтнай эрхэ байдалые үншаха һайн улаан булантай, бэсэ угааха душтай болоходоо, гэр тэзшэ ярангүй, ажалаа хүсэд хэхэ, амаржа, хөөрэлдэжэ һуухашье аргатай болоообди,— гэжэ үнинэй һаалишан Г. В. Жугдурова хөөрэнэ.

ХАРУУҺА ЭДЕЭЛҮҮЛГЫН ХҮСЭН

Үнеэд эдиһэнэйнгээл эргээр һу үгэдэг гэшэ. Энэ талаар «Октябрьский» совхоздо адууһа малда, тэрэ тоодо һу һаалиншье малда тиимэ элбэгээр эдюулхэ үбһэ тэжээл байдаггүй гэжэ дээрэ дурдаа һэмди.

Фермын түрүү һаалишан Сэсэгма Ербановагай үнеэдээ хайшан гэжэ эдеэлүүлдэг тухай хөөрэхыень шагная.

— Үбһэ тэжээлэй элбэг бэшэ хадань, байһан талха таряанай зүйл, һолоомо гэхэ мэтээ буйлуулжа, эһээжэ, шанаржуулжа малдаа эдюулхые оролдонобди. Жэшээнь, мүнөө үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүхэндэ үдэрэй 20 килограмм кукурузын силос, 20 килограмм бурдуг, мүи гидролизно аргаар буйлуулһан, эһээнэн тэжээл эдюулнэбди. Үбһэн үгы. Нэн түрүүн бурдуугаа һайнаар шанадаг, эһээдэгбди. Һаалишан бүхэн оор оорыкгөө амһарта соо (60—70 хүнэг бурдуугай багтаха) үйрүүлһэн талха хээд шанана. Тэрэнээ үнеэн бүхэндэ хоёр хүнэг уулгадагбди. Тиихэдэ хэршэмэл һолоомо, талха таряанай зүйл баһал тэрэ амһарта соогоо дүүрэтэр хээд, халуун ууралаар дэбтээнэ, бусалганьбди. Удаань дээрэнь «саратовска эһээбэри» хэжэ худаад, хэдэн час байлгаһан хойноо малдаа эдюулдэгбди,—гэжэ Сэсэгма Семёновна хөөрэнэ.

Энээндэнь нэмэжэ хэлэхэ юумэн гэхэдэ, фермынхид хүсэ, хүлһэ, саг гамнангүй худэлжэ, бии байһан тэжээлээ һайса шанаржуулжа малдаа эдюулһэнэй ашаар һу өхээр һаана. Республика соо мүнөө һолоомо һошо, талха таряанай зүйлые гидролизно аргаар, илангаяа «саратовска эһээбэрээр» бүхы заабариин ёһоор буйлуулагдадаг фермэ тон үсөөн лэ даа. Диилэнхидээ бэлэн мүрыень хараад, тэжээлээ бага зэргэ халуун уһанда худхаад лэ үгэнэ ха юм. Талха, таряа, һолоомоёо тэрэ зандань хуурайгаар эдюулдэг фермэнүүдшье захагүй. Иигэжэл байхадань һүн бага абтана бшуу.

Тобшолон хэлэхэдэ, «Октябрьский» совхозой гансашье Тубэй фермэдэ бэшэ, Зарубинай фермэдэшье тэжээлэй граамм, килограмм бүхэниинь малда үл хоол болохоор, ашаг шэмэ үгэхөөр эдюулэгдэнэ. Тэрэ «саратовска эһээбэри» хэрэглэжэ буйлуулһан тэжээлыень хараа һэм. Энэнь үдхэн писхагар, эһээмэл хилэмэндэл хангалтама үнэртэй, юрын лэ хэршэмэл һолоомоор буйлуулһан тэжээл гэхээршье бэшэ. Үнеэд тэрэниинь юушье үлөөнгүй эдидэг.

Малайнь байра соо бусад фермэнүүдэйхидэл адли нойтон, уурал һаарал болонхой. Тиигэбэшье һаалишад үнеэдэйнгээ дорохи шэбхэ ходоо саг соонь арилгажа, шабаанһандань зууруулангүй байлгахые оролдоно, тэдэнээ ходоо сэбэрлэнэ, һайнаар харууһалагдажа, эдеэлүүлэгдэжэ байһан үнеэд гэжэ мэдэхээр даа.

Эндэ малай үүлтэр һайжаруулха, селекционно худэлмэришье үлүү һайнаар эмхидхэгдэнхэй гэхын аргагүй. Гол түлэб һаалишад өөһэдөө шэнэ түрэхэ гунжадые щэлэжэ абаад, баһал өөһэдөө бэлдэжэ туталлуулдаг, зүбоор эдеэлүүлжэ, һаажа, үнеэд болгодог. Зоотехник, ветеринартай хэлсэжэ, муунуудыень голодоһондо гаргадаг.

УРМАШУУЛЖА ШАДАҺАНАЙ АША

Зарим газарта мүнөө һаалишадай дундахи социалис мүрысөөн, урмашуулгын онол арганууд гэхэ мэтэ мартагданхай шахуу. Харин эндэхид тэрээндэ һуларшагүй анхарал хандуулка.

Жэшээлхэдэ, һаалишадай дунда мүрысөө дэлгэрүүлхэдээ, гансашье түсэб, даабарияа дүүргэһиень харадаггүй, урда жилэй энэ үеынхиһээ хэды процентээр ехэ һу һаагааб гэжэ хараада абадаг. Тусхайлбал, һаалишанай нёдондоной энэ үеынхиһөө һу һаалияа нэгэшье процентээр дээшэлүүлээ һаань, арбан хоногой дүнгөөр —30 түхэриг, хоёр процентээр нэмээгээ һаань —45 түхэриг, саашадаа 60 түхэриг хүрэтэр шан үгтэнэ.

Фермэнүүдэй хоорондохи мүрысөөнэй дүи һара, квартал бүхэндэ, зунай бэлшээри болон үбэлжэлгын дүнгүүдээр сөгсологдоно. Кварталай дүнгөөр түрүүлһэн фермэдэ —100 түхэриг, зунай болон үбэлжэлгын дүнгөөр —200 түхэриг шан барюулагдадаг. Жилэй дүнгөөр чемпион болоһон һаалишан, тугалшан 350 түхэригөөр, гуталы түлөөһэгүй аяншалгын путёвкоор шагнагдана.

Һу һаалише дээшэлүүлхын, тугал олоор абахын, һайн шанартай продукци үйлэдбэрилхын түлөө гансашье һаалишад, тугалшад бэшэ, мал адуулагшад, техник-үрэжүүлэгшэд, фермые даагша, тоо бүридхэгшэ булта адли хам ороосоно. Мүрысөөнэй гуримай ёһоор тэдэнэр баһал һайнаар урмашуулагдана ха юм.

Эндэ һаалишадай «Баалнаадан», «Сэнхир галхан» гэхэ мэтэ хэмжээнүүд ходо үнгэргэгдэжэ байдаг.

Олонхи фермэнүүдтэ һэлгэгшэ һаалишадта мүртэй анхарал хандуулагдадаггүй гээшэ. Харин энэ Тубэй фермэдэ 5 гол һаалишадай бүлэгтэ тэдэнние һэлгэжэ амаруулха 1 һаалишан байдаг. Тэрэнь гол һаалишадтал адли баһал өөрын түсэб болон социалис уялгатай. Жэшээнь, С. С. Ербановагай бүлэгэй һэлгэгшэ һаалишан Д. Г. Самданова нёдондо үнеэн бүриһөө 3796 килограмм һу һаагаа юм.

Иигэжэ худэлхэдөө ямар салин түлөөһэ абаһаб гээд һонирхоходо, олонхидоһь һара бүриин салин 380—400 түхэриг-һөө доошо ородогүй байна. Хүн бүхэн неделидээ 1 үдэр амарна, сүлөө сагаар ехэ ядалданагүй. Юуб гэхэдэ, бүлэг бүхэндэ үдэрынь нэгэ һаалишан дежурлажа, бэшэнэйнгээ гэртээ ошоходонь, тэжээл буйлуулна, бусадшье ажалынь хэнэ.

— Худэлмэриингөө хэды хүндэшье һаань, эндэһээ гаража ошохоёо тэгүүлдэг хүн үгы. Тэрэнһээ байтагай һаалишан болохо дуратайшуул олошороо. Урдынхидал дайралдаһан лэ хүнүүдые тэндэ худэлхыень эмхидхэгдэнэ. Тэдэнэй коллектив соо хагуй, урагшаа дото эрмэлзэл гээнэбди,— гэжэ комой секретарь Н. К. Дроздов хэлээ һэн.

Элдэб ондоо ажалда худэлжэ байһанаа эндэ ерэһэн залуу эхэнэрнүүд түрүүшээр дүй дүршэлөөр багадаашье һаа, хүсэл эрмэлзэлээр, габшагай шанга хаба шадалаар түгэс байгаа. Тэдэнэртэ фермын үнинэй бэрхэ һаалишад Галина Жугдурова, Елизавета Ванданова гэгшэд түрүүшээр ехэ туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлээ.

Уданшьегүй энэ фермын байдал, үйлэдбэриинь үрэ дүнгүүд хараа байса дээшэлжэ эхилээ бэлэй. Табан жилэй саана оройдоол 3 һаалишанайнь үнеэн бүриһөө 3000 килограмм һу һаагаа һаань, хойто жилдэнь тэдэнэй тоо турба дахин олон болоод байба. Һүүлэй хоёр жилдэ эндэхи бүхы 17 һаалишан үнеэн бүриһөө тус тустаа 3000 килограммһаа дээшэ һу һаана. Энэ жилдэ түрүү һаалишад С. С. Ербанова үнеэн бүриһөө —4763 килограмм, М. Г. Дашиева —4636, А. М. Гомбоцыренов —4544 Г. В. Жугдурова —4533, Е. Б. Ванданова —4384 килограмм һу һаагаа.

— Ямаршье коллективтэ доторойнь байдал, хүнүүдэй хоорондохи харилсаан, эб эмхинь ехэл удха шанартай гэжэ һанагшаб. Бэе бэедээ муу атаа мэдэгүйөөр, һайн сэдьхэлһээ хандажа, илангаяа залуушуулдэ аха нүхэдэйнь үдэр бүриин туһаламжа үзүүлдэг, али болохоор дэмжэдэг, үргэдэг газартал ажал урагшатай ябахал даа. Манайда жэл бүри залуу һаалишад нэмэжэ ерэдэг. Хэрбээ тэдэндэ бидэчэй туһалаагүй, дэмжэгүй һаа, ажалнай хүндэ, бэрхэтэй гээд, тэдэнэй олонхинь ябашахадаашье болохо һэн.

Урдань манай фермэдэ һаалишад үнеэдээ дутуу ядуу һаагаар, эдеэлүүлһээр лэ гэр гэр тээшээ яарадаг, таража үгы болошодог бэлэй. Харин мүнөө эндэ сайлаха столоботой, амарха, сүлөөтэй һаа телевизоршье хараха, газетэ, журнал унша, радио сонсоно, ажалаа ходоо сагаа соонь арилгажа, шабаанһандань зууруулангүй байлгахые оролдоно, тэдэнээ ходоо сэбэрлэнэ, һайнаар харууһалагдажа, эдеэлүүлэгдэжэ байһан үнеэд гэжэ мэдэхээр даа.

Эндэ малай үүлтэр һайжаруулха, селекционно худэлмэришье үлүү һайнаар эмхидхэгдэнхэй гэхын аргагүй. Гол түлэб һаалишад өөһэдөө шэнэ түрэхэ гунжадые щэлэжэ абаад, баһал өөһэдөө бэлдэжэ туталлуулдаг, зүбоор эдеэлүүлжэ, һаажа, үнеэд болгодог. Зоотехник, ветеринартай хэлсэжэ, муунуудыень голодоһондо гаргадаг.

УРМАШУУЛЖА ШАДАҺАНАЙ АША

Зарим газарта мүнөө һаалишадай дундахи социалис мүрысөөн, урмашуулгын онол арганууд гэхэ мэтэ мартагданхай шахуу. Харин эндэхид тэрээндэ һуларшагүй анхарал хандуулка.

Жэшээлхэдэ, һаалишадай дунда мүрысөө дэлгэрүүлхэдээ, гансашье түсэб, даабарияа дүүргэһиень харадаггүй, урда жилэй энэ үеынхиһээ хэды процентээр ехэ һу һаагааб гэжэ хараада абадаг. Тусхайлбал, һаалишанай нёдондоной энэ үеынхиһөө һу һаалияа нэгэшье процентээр дээшэлүүлээ һаань, арбан хоногой дүнгөөр —30 түхэриг, хоёр процентээр нэмээгээ һаань —45 түхэриг, саашадаа 60 түхэриг хүрэтэр шан үгтэнэ.

Фермэнүүдэй хоорондохи мүрысөөнэй дүи һара, квартал бүхэндэ, зунай бэлшээри болон үбэлжэлгын дүнгүүдээр сөгсологдоно. Кварталай дүнгөөр түрүүлһэн фермэдэ —100 түхэриг, зунай болон үбэлжэлгын дүнгөөр —200 түхэриг шан барюулагдадаг. Жилэй дүнгөөр чемпион болоһон һаалишан, тугалшан 350 түхэригөөр, гуталы түлөөһэгүй аяншалгын путёвкоор шагнагдана.

Һу һаалише дээшэлүүлхын, тугал олоор абахын, һайн шанартай продукци үйлэдбэрилхын түлөө гансашье һаалишад, тугалшад бэшэ, мал адуулагшад, техник-үрэжүүлэгшэд, фермые даагша, тоо бүридхэгшэ булта адли хам ороосоно. Мүрысөөнэй гуримай ёһоор тэдэнэр баһал һайнаар урмашуулагдана ха юм.

Эндэ һаалишадай «Баалнаадан», «Сэнхир галхан» гэхэ мэтэ хэмжээнүүд ходо үнгэргэгдэжэ байдаг.

Олонхи фермэнүүдтэ һэлгэгшэ һаалишадта мүртэй анхарал хандуулагдадаггүй гээшэ. Харин энэ Тубэй фермэдэ 5 гол һаалишадай бүлэгтэ тэдэнние һэлгэжэ амаруулха 1 һаалишан байдаг. Тэрэнь гол һаалишадтал адли баһал өөрын түсэб болон социалис уялгатай. Жэшээнь, С. С. Ербановагай бүлэгэй һэлгэгшэ һаалишан Д. Г. Самданова нёдондо үнеэн бүриһөө 3796 килограмм һу һаагаа юм.

Иигэжэ худэлхэдөө ямар салин түлөөһэ абаһаб гээд һонирхоходо, олонхидоһь һара бүриин салин 380—400 түхэригөөр доошо ородогүй байна. Хүн бүхэн неделидээ 1 үдэр амарна, сүлөө сагаар ехэ ядалданагүй. Юуб гэхэдэ, бүлэг бүхэндэ үдэрынь нэгэ һаалишан дежурлажа, бэшэнэйнгээ гэртээ ошоходонь, тэжээл буйлуулна, бусадшье ажалынь хэнэ.

— Худэлмэриингөө хэды хүндэшье һаань, эндэһээ гаража ошохоёо тэгүүлдэг хүн үгы. Тэрэнһээ байтагай һаалишан болохо дуратайшуул олошороо. Урдынхидал дайралдаһан лэ хүнүүдые тэндэ худэлхыень эмхидхэгдэнэ. Тэдэнэй коллектив соо хагуй, урагшаа дото эрмэлзэл гээнэбди,— гэжэ комой секретарь Н. К. Дроздов хэлээ һэн.

Элдэб ондоо ажалда худэлжэ байһанаа эндэ ерэһэн залуу эхэнэрнүүд түрүүшээр дүй дүршэлөөр багадаашье һаа, хүсэл эрмэлзэлээр, габшагай шанга хаба шадалаар түгэс байгаа. Тэдэнэртэ фермын үнинэй бэрхэ һаалишад Галина Жугдурова, Елизавета Ванданова гэгшэд түрүүшээр ехэ туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлээ.

Уданшьегүй энэ фермын байдал, үйлэдбэриинь үрэ дүнгүүд хараа байса дээшэлжэ эхилээ бэлэй. Табан жилэй саана оройдоол 3 һаалишанайнь үнеэн бүриһөө 3000 килограмм һу һаагаа һаань, хойто жилдэнь тэдэнэй тоо турба дахин олон болоод байба. Һүүлэй хоёр жилдэ эндэхи бүхы 17 һаалишан үнеэн бүриһөө тус тустаа 3000 килограммһаа дээшэ һу һаана. Энэ жилдэ түрүү һаалишад С. С. Ербанова үнеэн бүриһөө —4763 килограмм, М. Г. Дашиева —4636, А. М. Гомбоцыренов —4544 Г. В. Жугдурова —4533, Е. Б. Ванданова —4384 килограмм һу һаагаа.

— Ямаршье коллективтэ доторойнь байдал, хүнүүдэй хоорондохи харилсаан, эб эмхинь ехэл удха шанартай гэжэ һанагшаб. Бэе бэедээ муу атаа мэдэгүйөөр, һайн сэдьхэлһээ хандажа, илангаяа залуушуулдэ аха нүхэдэйнь үдэр бүриин туһаламжа үзүүлдэг, али болохоор дэмжэдэг, үргэдэг газартал ажал урагшатай ябахал даа. Манайда жэл бүри залуу һаалишад нэмэжэ ерэдэг. Хэрбээ тэдэндэ бидэчэй туһалаагүй, дэмжэгүй һаа, ажалнай хүндэ, бэрхэтэй гээд, тэдэнэй олонхинь ябашахадаашье болохо һэн.

Урдань манай фермэдэ һаалишад үнеэдээ дутуу ядуу һаагаар, эдеэлүүлһээр лэ гэр гэр тээшээ яарадаг, таража үгы болошодог бэлэй. Харин мүнөө эндэ сайлаха столоботой, амарха, сүлөөтэй һаа телевизоршье хараха, газетэ, журнал унша, радио сонсоно, ажалаа ходоо сагаа соонь арилгажа, шабаанһандань зууруулангүй байлгахые оролдоно, тэдэнээ ходоо сэбэрлэнэ, һайнаар харууһалагдажа, эдеэлүүлэгдэжэ байһан үнеэд гэжэ мэдэхээр даа.

Эндэ малай үүлтэр һайжаруулха, селекционно худэлмэришье үлүү һайнаар эмхидхэгдэнхэй гэхын аргагүй. Гол түлэб һаалишад өөһэдөө шэнэ түрэхэ гунжадые щэлэжэ абаад, баһал өөһэдөө бэлдэжэ туталлуулдаг, зүбоор эдеэлүүлжэ, һаажа, үнеэд болгодог. Зоотехник, ветеринартай хэлсэжэ, муунуудыень голодоһондо гаргадаг.

УРМАШУУЛЖА ШАДАҺАНАЙ АША

Зарим газарта мүнөө һаалишадай дундахи социалис мүрысөөн, урмашуулгын онол арганууд гэхэ мэтэ мартагданхай шахуу. Харин эндэхид тэрээндэ һуларшагүй анхарал хандуулка.

Жэшээлхэдэ, һаалишадай дунда мүрысөө дэлгэрүүлхэдээ, гансашье түсэб, даабарияа дүүргэһиень харадаггүй, урда жилэй энэ үеынхиһээ хэды процентээр ехэ һу һаагааб гэжэ хараада абадаг. Тусхайлбал, һаалишанай нёдондоной энэ үеынхиһөө һу һаалияа нэгэшье процентээр дээшэлүүлээ һаань, арбан хоногой дүнгөөр —30 түхэриг, хоёр процентээр нэмээгээ һаань —45 түхэриг, саашадаа 60 түхэриг хүрэтэр шан үгтэнэ.

Фермэнүүдэй хоорондохи мүрысөөнэй дүи һара, квартал бүхэндэ, зунай бэлшээри болон үбэлжэлгын дүнгүүдээр сөгсологдоно. Кварталай дүнгөөр түрүүлһэн фермэдэ —100 түхэриг, зунай болон үбэлжэлгын дүнгөөр —200 түхэриг шан барюулагдадаг. Жилэй дүнгөөр чемпион болоһон һаалишан, тугалшан 350 түхэригөөр, гуталы түлөөһэгүй аяншалгын путёвкоор шагнагдана.

Һу һаалише дээшэлүүлхын, тугал олоор абахын, һайн шанартай продукци үйлэдбэрилхын түлөө гансашье һаалишад, тугалшад бэшэ, мал адуулагшад, техник-үрэжүүлэгшэд, фермые даагша, тоо бүридхэгшэ булта адли хам ороосоно. Мүрысөөнэй гуримай ёһоор тэдэнэр баһал һайнаар урмашуулагдана ха юм.

Эндэ һаалишадай «Баалнаадан», «Сэнхир галхан» гэхэ мэтэ хэмжээнүүд ходо үнгэргэгдэжэ байдаг.

Олонхи фермэнүүдтэ һэлгэгшэ һаалишадта мүртэй анхарал хандуулагдадаггүй гээшэ. Харин энэ Тубэй фермэдэ 5 гол һаалишадай бүлэгтэ тэдэнние һэлгэжэ амаруулха 1 һаалишан байдаг. Тэрэнь гол һаалишадтал адли баһал өөрын түсэб болон социалис уялгатай. Жэшээнь, С. С. Ербановагай бүлэгэй һэлгэгшэ һаалишан Д. Г. Самданова нёдондо үнеэн бүриһөө 3796 килограмм һу һаагаа юм.

Иигэжэ худэлхэдөө ямар салин түлөөһэ абаһаб гээд һонирхоходо, олонхидоһь һара бүриин салин 380—400 түхэригөөр доошо ородогүй байна. Хүн бүхэн неделидээ 1 үдэр амарна, сүлөө сагаар ехэ ядалданагүй. Юуб гэхэдэ, бүлэг бүхэндэ үдэрынь нэгэ һаалишан дежурлажа, бэшэнэйнгээ гэртээ ошоходонь, тэжээл буйлуулна, бусадшье ажалынь хэнэ.

— Худэлмэриингөө хэды хүндэшье һаань, эндэһээ гаража ошохоёо тэгүүлдэг хүн үгы. Тэрэнһээ байтагай һаалишан болохо дуратайшуул олошороо. Урдынхидал дайралдаһан лэ хүнүүдые тэндэ худэлхыень эмхидхэгдэнэ. Тэдэнэй коллектив соо хагуй, урагшаа дото эрмэлзэл гээнэбди,— гэжэ комой секретарь Н. К. Дроздов хэлээ һэн.

Элдэб ондоо ажалда худэлжэ байһанаа эндэ ерэһэн залуу эхэнэрнүүд түрүүшээр дүй дүршэлөөр багадаашье һаа, хүсэл эрмэлзэлээр, габшагай шанга хаба шадалаар түгэс байгаа. Тэдэнэртэ фермын үнинэй бэрхэ һаалишад Галина Жугдурова, Елизавета Ванданова гэгшэд түрүүшээр ехэ туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлээ.

Уданшьегүй энэ фермын байдал, үйлэдбэриинь үрэ дүнгүүд хараа байса дээшэлжэ эхилээ бэлэй. Табан жилэй саана оройдоол 3 һаалишанайнь үнеэн бүриһөө 3000 килограмм һу һаагаа һаань, хойто жилдэнь тэдэнэй тоо турба дахин олон болоод байба. Һүүлэй хоёр жилдэ эндэхи бүхы 17 һаалишан үнеэн бүриһөө тус тустаа 3000 килограммһаа дээшэ һу һаана. Энэ жилдэ түрүү һаалишад С. С. Ербанова үнеэн бүриһөө —4763 килограмм, М. Г. Дашиева —4636, А. М. Гомбоцыренов —4544 Г. В. Жугдурова —4533, Е. Б. Ванданова —4384 килограмм һу һаагаа.

— Ямаршье коллективтэ доторойнь байдал, хүнүүдэй хоорондохи харилсаан, эб эмхинь ехэл удха шанартай гэжэ һанагшаб. Бэе бэедээ муу атаа мэдэгүйөөр, һайн сэдьхэлһээ хандажа, илангаяа залуушуулдэ аха нүхэдэйнь үдэр бүриин туһаламжа үзүүлдэг, али болохоор дэмжэдэг, үргэдэг газартал ажал урагшатай ябахал даа. Манайда жэл бүри залуу һаалишад нэмэжэ ерэдэг. Хэрбээ тэдэндэ бидэчэй туһалаагүй, дэмжэгүй һаа, ажалнай хүндэ, бэрхэтэй гээд, тэдэнэй олонхинь ябашахадаашье болохо һэн.

Урдань манай фермэдэ һаалишад үнеэдээ дутуу ядуу һаагаар, эдеэлүүлһээр лэ гэр гэр тээшээ яарадаг, таража үгы болошодог бэлэй. Харин мүнөө эндэ сайлаха столоботой, амарха, сүлөөтэй һаа телевизоршье хараха, газетэ, журнал

АТААРХАМААР ҮРЭ ДҮНГҮҮД

Адрес: Зэдын районой «Октябрьский» совхоз

Эндэхи һаалишадай ажалай дүй дүршэл тухай хоорэхын урда тээ һонирхолтой хэдэн тоо, барилгануудые дурдахаар байна. 1988 ондо энэ ажахыда үнеэн бүриһөө 2595 килограмм һүн һаагдаа һаа, 1989 ондо тэрэнь—3331 килограммда, харин нёдондо —3677 килограммда хүргэгдөө.

Үнеэдэйнгээ тоо толгойе олошоруулангүй, гансал тэдэнэйнгээ ашаг шэмэе дээшэлүүлхэ, совхоз энэ үнгэрһэн гурбан жэл соо сагаан эдеэ үйлэдбэрилгээ 2500 шахуу центнерээр ехэ болгобо. Бүдүүгээр тоолоходо, энэмнай үшөө нэгэ фермэ нэмэжэ эмхидхэһэнтэй адли һүн нэмэжэ абтаа. Мүнөө совхоз һу үйлэдбэрилгээ жилэй 20,4 мянган гаран центнертэ хүргэнхэй.

Ажахын Тубэй һу һаалиин фермын коллектив бүриншье гайхалтай үрэ дүнгүүдые түйлаа. Дүрбэн жилэй саана эндэхид үнеэн бүриһөө түрүүшынхиндээ 3000 үлүүтэй килограмм һу һааһан һаа, үнгэрһэн жилдэ ураг-шаа үшөө ехэ дабшалта 4000 килограммай хилэ дабаба.

Совхозой хоёрдохи фермэ — Зарубинай МТФ һаа болотор гээдэнги тоотой, үнеэн бүриһөө жилдээ оройдоол 2100 килограмм һу һаадаг байһан юм. Тэд һүүлэй гурбан жэл соо үнеэн бүриниигоо һу шэмые 1100 үлүүтэй килограммаар дээшэлүүлхэ, нёдондо тэрэнээ 3259 килограммда хүргөө.

ЭНЭ СТАТЬЯГАЙНГАА эхиндэ «Элбэг һүнэй эзэд» гэжэ гаршаг үгэжэрхин алдаад бэеэ баряаб. Алин бэ тэрэ элбэг һүниинь гэжэ уншагшад асуужа болохол. Тиигээдшье олохон ажахы, фермэнүүдэй үнеэдэйнгээ һу шэмые хаатад гэхэдээл доошолуулжа, сагаан эдеэнэй зүйлнүүдэй хүн зонда хүртэжэ ядажа байхадань, һүн элбэгээр абтана гэжэ бэшэхэньшье аягүй шэнги.

Теэд баһа өөһэдынгөө дааһан ажалые удэр бүхэндэ үнэн сэхээр бүтээжэ, хүйтэн, халуун, хүшэр бэрхэтэй гэнгүй худэлжэ, хайшаншье гээл һаа, һу һаалияа дээшэлүүлхэ гэжэ оролдожо ябадаг һаалишад, ажалша коллективүүд үсөөн бэшэ ааб даа. Тэдээн тухай бэшэхэ, хөөрэхэ манай уялга.

«Октябрьский» совхозой Дэрэстэйн (Тубэй гэжэ нэрлэгдэнэ) фермэдэ урданьшье хүрэдэг байгааб. Байра байдалайнгаа, арга боломжынгоо талаар энэмнай иимэрхүү бусад фермэнүүдһээ юугээрээшье үлүү бэшэ юм. Зарим юумээрээ бусадһаа тулюуршье байдалтай гэхэдэ болохоор. Жэшээнь, фермынь тосхонһоо 2—3 модоной газарта хажуу тээ оршодог дээрэһээнь, һаалишад, малшадта илангаяа үбэлэй янгинама хүйтэндэ энээн хоорондо удэр бүри ябагаар алхалхань бэлэн бэшэ. Энээн руу ходо автобус, автомашина ябуулхагүй ха юмши.

Хоёрдохёор, энэ ажахы Зэдын районой үүнн-урда захын эгээл үрэжэл муутай хүрьһэтэй, ехэнхидээ хайр шулуутай, хуурай хада. Үбэгэ газарта оршодог юм. Ган гасуурта ходол дайралдахаяа һанадаг. Юрэдөөл, сонсоздо малай эдихэ үбһэ тэжээл, талха таряанай зүйл элбэг байба гэжэ нэгэтэшье дуулдаагүй. Жэшээнь, энэ үбэлжэлгын үедэ һаамхай үнеэдтэ хүртэхэ үбһэн үгы. Тэдэндэ гол түлэб сенаж, силос, буйлуулагдаһан һолоомо, талха таряанай зүйл эдюулэгдэнэ.

Теэд хайшан гэжэ, ямар аргаар эндэхи фермэнүүд үнеэдэйнгээ һу шэмые нигэжэ дээшэлүүлжэ шаданаб, ямар нюусатай гээшэб гэһэн асуудал гаранэ.

ГОЛ НЮУСАНЬ ЮУН БЭ

Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советтэ

ССР-эй газар дээ... политика баг... гуранай расэгай ... ийлын зурганууд... махинуудэй ажал ... ералдуулан эр... Буряадай ССР-эй ... дэй Советдэй дэр... ическа совет бай... тогтоол абтаба. Буриадаһан советдэй ... республикын ... дэй Советдэй Тө... Б. Саганов, ту... ролгошоор Эконо... Буряадай ССР-эй ... нитедэй түрүүлэг... Иванов баталагдаа. Буриадлаа совет, ... аргаанууд, эр... институтуудай ... элитэ эрдэмтэд, ... дүршэлтэй хүдэл... ороһон байна.

Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советдэй дэргэдэхи Экономическа совет тухай Дүрим баталагдажа, тэрэнэй бүрэлүүлэг гол зориулгануд, ажал ябуулгын гурим, мүнгэн һангай талаар хангалга гэхэ мэтэ асуудал шууд тодорхойлогдоо.

Республикын ардай ажахые үндэһөөрнь хубилгаан шэнэдхэлгын эрхэ байдалда экономикын ашаг үрые дэшэлүүлхын туда хэрэгтэй инфраструктура байгуулха, хүтэлбэрилгын гурим нарихуулан һайжаруулха, ажалай бүтээсэ дэшэлүүлхэ ба хүдэлмэрэйн эрхэ нухэсэл һайжаруулда ябаданые автомат тухсэрэлгэнүүдэй болон эрдэм ухаанай аргаар түйлаха, экономическа ба социальна томо программануудые ашаг үрэтэйгөөр хүтэлбэрилгэ, хүн зондо, эмхинүүдтэ мэдээсэл хүргэлгын хэм хэмжээе дэшэлүүлхэ гэшэ мүнөө информатизацийн гол зориулга болоно. Мүнөө үедэ эна шэнэ һалбари хүгжөөгүй саашадаа дабшахеминай бэрхэтэй ха юм. Ушар иимэһээ республикын Министрнүүдэй Совет «2000 он хүрэтэрни үедэ Буряадай ССР-тэ информатизаци бэлүүлхэ Программа зохёон табиха тухайһ» тогтоол баталан абаба.

Энэ тогтоолой ёһоор, Буряадай ССР-эй эрдэм-техникын дэбжэлтын ба информатизацийн талаар комисси (нухэр Иванов А. С.), министерствэнүүд болон албан зургаанууд, эдэбхитэй бүлэгүүд болон амаараа хүнүүдэй һанамжа, дурадхалнуудые хараадаа абажа, дээрэ дурдагдаһан Программа зохёохо ёһотой болоно. Буряадай ССР-эй Экономикын талаар гүрэнэй комитет, правительствын хэрэгүүдые эрхилхэ захиргаан, мэдээсэлэй-коммерческэ «Жаргалэ» гэжэ предприятитэй хамта эндэхи кадрнуудые бэлдэхээр уялгалагдаа.

* * *

Социально - экономическа программануудые бэлүүлхын, мүнгэ зоорөр багаар хангалдадаг хүн зонийе дэмжэхын тула, «Худалдалгаһаа ороохо налог тогтоохо тухай» СССР-эй Президентын Указтай зохилдуулан, республикын Министрнүүдэй Совет тусхай захиралта гаргаа. Тэрэнэй ёһоор, үйлэдбэрийн-техническэ хэрэглэмжын продукци, ардай хэрэглэмжын эд бараа, хэгдэһэн худэлмэри болон хангалга худалдолгын 5 процент хэмжээтэй налог Буряадай республикэ газар дээрэ тогтоогдобо. Тиихэдээ ороһон түлбэрийн 10 процентнь: Буряадай ССР-эй республиканска бюджедтэ, харин 5 процентнь нютагай бюджедтэ ороохо болоно. Юуб гэхэдэ, завод болон фабрикануудта, колхоз болон совхозуудта, барилгын эмхинүүдтэ, бусад элдэб организацинуудта худалдагдахаар болоһон ехэ юумэн, тэрэ тоодо тодхогдоогүй, тодхогдохёо болиһоншье түхеэрэлгэнүүд олон байна ха юм.

Харин эдеэ хоолой зүйлнүүдые, үхибүүдэй эд хэрэгсэлнүүдые, эм дом, һургуулийн номуудые болон бусад зарим хангалганууде худалдалгаһаа ороһон мүнгэ зоориде налог тохогдохогүй. Тэдэнэй список түсхайтаар хабсэрагданхай.

Налогой ороо, хэр зүб татагдажа байһые, гүйсэд түлэгдэжэ байһынь шалгаха яруулга республикын финансын министерствэдэ даалгагдаа.

Витын эмхинуудтэ

ЭДПРИЯТИНУУДАЙ УСТАВ БАТАЛАГДАА

...н соёлой жасын ...удалениин правле... ...ийн һанхан үнэ эр... ...ийлэдбэрийн та... ...жасын ажаябуулг... ...тоосооной гури... ...ийлэдбэрийн ба... ...итнуудай уставые ... директорнуудые ... асуудалнууд зүб... ...юм.

...соёлой жасын зо... тэрэнэй үйлэдбэ... ...ажаябуулга тухай ...правленикэ түрүү... ...гшо Ю. И. Будаев ...эмхи хадаа үр... ...даһан хэдэн про... ...ые бэлүүлхын тула ...хэрэ гаргана гэшэ. ...программануудые бэ гэ... ...хинь, ардай «Гэ... ...мянган жэлэй ойе ...талаар ябуулагдаа... ...ын болоно,— гэдэ... ...хэлэнэ,— Энэ та... ...дай Эрдэмэй түбтэ ...ябуулагдажа эхи... ...эрэ тухай суглуул... бари бэлдэгдээ юм. Тэрэниие хэблүүлхэ хэрэгтэй.

Буряадай соёлой жасын правленикин гэшүүд угай бэшэгүүдые шэнжэлхэ талаар мүн хүн зоной дунда ойлгуулажа үргэн ехэ хүдэлмэри ябуулна. Угай бэшэгүүдтэ зорюулагдаһан конференциүүд Улаан-Удэ, Гусиноозёрск хотонуудта, Баргажанай аймагта үнэдрэгдөө, Байгша оной апрель һарада нимэ конференци Хоридо үнэдрэгдэхэ юм. Энэ талаар эрдэмтэд Б. С. Дугаров, Ж. С. Сажинов, С. Ш. Чагдуров, дайнай ба ажалай ветеран, Социалис Ажалай Герой Ц. Н. Номтоев болон бусад эдэбхитай хүдэлмэри ябуулна.

Манай ардай соёлэй памятникуудые һэргээн бодхоохо, нэгэдэжэ байгаа дасан, дуугангуудые шэмэлгэхэ, Буряад ороной элитэ ажал ябуулагшадай түрэлэй нютагта дурасхаалынь мүнхэлхэ, бүүсаануудыень һэргээн бодхоохо, национальна түхэл маягтай гарай бэлэгүүдые олоор бүтээхэ, хубсаһа өөхө зориулгонууд хараалагдана.

Гадна «Декабристнууд Буряад орондо», урдань городуудай тоодо ороһодог байһан Баргажан, Ново-Селенгинск, Посольск тосхонуудта, Хяагта, Улаан-Удэ хотонуудта, түүхэн удха шанартай газарнуудые, ород һүдэнүүдые, сайн хэмбэн харгые, московско трактые һэргээхэ гэшэ Буряадай соёлой жасын хүдэлмэриин шэглэлнүүдынь болоно.

Эдэ бүхы ажаябуулганууде эрхилхын туда мүнгэ, зоори хэрэгтэй байһаниинь ойлгосотой. Тиимэһээ энэ эмхи республикын Министрнүүдэй Совет анхарха, предприятинуудай, ажахынуудай, кооперативуудай үгөөр дэмжэлгэ хэгдэхэ бэзэ гэһэн найдал түрэнэ.

Мүн Буряадай соёлой жасынхидшье миин һуухагүй болоно. Тиин тус эмхинэ дэргэдэ ажахын хүсэ маягтай гарай бэлэгүүдые олоор бүтээнэ. Буряадай ССР-эй Экономикын талаар гүрэнэй комитет, правительствын хэрэгүүдые эрхилхэ захиргаан, мэдээсэлэй-коммерческэ «Жаргалэ» гэжэ предприятитэй хамта эндэхи кадрнуудые бэлдэхээр уялгалагдаа.

* * *

Социально - экономическа программануудые бэлүүлхын, мүнгэ зоорөр багаар хангалдадаг хүн зонийе дэмжэхын тула, «Худалдалгаһаа ороохо налог тогтоохо тухай» СССР-эй Президентын Указтай зохилдуулан, республикын Министрнүүдэй Совет тусхай захиралта гаргаа. Тэрэнэй ёһоор, үйлэдбэрийн-техническэ хэрэглэмжын продукци, ардай хэрэглэмжын эд бараа, хэгдэһэн худэлмэри болон хангалга худалдолгын 5 процент хэмжээтэй налог Буряадай республикэ газар дээрэ тогтоогдобо. Тиихэдээ ороһон түлбэрийн 10 процентнь: Буряадай ССР-эй республиканска бюджедтэ, харин 5 процентнь нютагай бюджедтэ ороохо болоно. Юуб гэхэдэ, завод болон фабрикануудта, колхоз болон совхозуудта, барилгын эмхинүүдтэ, бусад элдэб организацинуудта худалдагдахаар болоһон ехэ юумэн, тэрэ тоодо тодхогдоогүй, тодхогдохёо болиһоншье түхеэрэлгэнүүд олон байна ха юм.

Харин эдеэ хоолой зүйлнүүдые, үхибүүдэй эд хэрэгсэлнүүдые, эм дом, һургуулийн номуудые болон бусад зарим хангалганууде худалдалгаһаа ороһон мүнгэ зоориде налог тохогдохогүй. Тэдэнэй список түсхайтаар хабсэрагданхай.

Налогой ороо, хэр зүб татагдажа байһые, гүйсэд түлэгдэжэ байһынь шалгаха яруулга республикын финансын министерствэдэ даалгагдаа.

Үхибүүдтэ зорюулагдаһан зохёолнуудһаа

Цокто НОМТОЕВ

Буряадай ССР-эй арадай уран зохёолшо

БАГА БАЛШАР НАҺАН

(Түүжаһаа хэһэгүүд)

[Түгэсхэл. Эхиниинь февралиин 8-най номерто].

МИНИИ «ҺЭЭРНҮҮД»

АДУУЛДАГ үхэрнүүдни Арангатынгаа хорёо ошохо, ерэхэдээ, хойно хойноһоо һубариллан субажа, хара, улаан, сагаан, эреэн үнгэтэй, улхөөтэй томо-жэжэ шүрэ хуба эрхи шэнгээр харагдаха. Хойноһоонь дахажа, дуу дуулажа гү, али шабааһа, борбоосгой этэржэ ябахаш.

Нэгэтэ тиигэжэ ябатарни, хоргы дээрэ хэбтэһэн хүхэ гэшүүһэнэй үзүүр дээрэ үхэрэй шабааһан нялдажа хүрэшэһэн хэбтэбэ. Абажа барихадам, һээр шэнги зантазаад, шаахадам «пяс» гэжэ гоёор хухараад, «тархинь» холо ошожо унаба.

Би ехэ үрмашан зохидшоообоб. Удэшэ бэлшээриилэ бусахадаа, гэшүүһэнүүдэй үзүүртэ нойтон шабааһа нялжа «һээр» болгоод, харгын хажуугаар нүүлэ түгсэг дээгүүр табибэб. Үглөөгүүр тэдэнэз шаажа эугаалхада хабатай. Удэр бүри үглөөгүүр «һэзршэ» баатар болошоод, хухархай «һээрнүүдээ» хоёр тээшэнь шэдэлжэ ябахада, хабатай даа. Зарим «һээр», илангаяа шара үнгэтэй гэшүүһэн «һээр» хухаржа үгэхэгүй, нилээд гарыем үбдэхөөхэ.

Тэдэ, бүхэ «һээрнүүдые» хорёогойнгоо үүдэндэ абаашажа, һургаар дээгүүр жэрытэр табяад, ошохо, ерэхэ бүроэ шаахаб. Тиигэһэзр бүхэ «һээрнүүдни» олон болошоод, намайе бэһаһан юм шэнги, ирайлдажа хэбтэдэг болобо. Нэгэтэ бүхэ «һээрнүүдээ» шаажа байтарни, Будхэ үбгэн хажуудам ерэнхэй, хаража байба.

— Яагаа зандаргатайхаагаа шаанаш? «Пус!» гэжэ шангаар нюдаргаш бууна. Бүхэл «һээр» ха, — гэбэ.

— Та шаагаад үзэгты.

— Үгы. Хамар дээрэхи хулһэн хатаа, ханшын үзүүрэй нюдарга, һулараа. Энэ «һэзрьеш» шаагаа һаа, гарайм үмхи яһан бүтаршана ааб даа. «Балшар наһатаниие баатаршалга угтадаг, үбгэн наһатаниие үхэл угтадаг» гэжэ орадай үгэ биюм даа, — гэзд Будхэ үбгэн — Норбын баабай «һээрнүүдыюм» барижа үзоод:

— Нэзрээл гайтай «һээрнүүд» байна. Шолмонууд! Эдэниие ганса хара хүсөорөо бэшэ, ухаагаараа булижа хухалха арга байха ёһотой, — гээ агша һэн.

— Хайшан гээд? — гэжэ би һонирхобоб.

— Хоюулан бодожо үзээс. Ши эдэ «һээрнүүдэйнгээ» тархи дээрэ нойтон шабааһа нэмэжэ нялгаад хүргэ. Иигээд,— гээд, бүхы бүхэ «һээрнүүдэйм» шабааһан тархи дээрэ үшөө шабааһа нэмэжэ нялгаад, хорёогой захаар хүрэхыень табюулба.

— Зай, иигээд үглөөгүүр болотор хүрэг. Ши амаржа унтажа ерэзд, шэнэ хүсөөр шаахадаш, «һээрнүүд» ёоложо, «хайрлыш» гэлдэжэ байжа хухарха ёһотой, — гэбэ.

Үглөөгүүр ерэзд, бүхэ «һээрнүүдээ» нэгэ нэгээр бултыень хухара шаажархёо һэм. Нэзрээл, тойрожо байжа унаа һэн. Би хүхеэ бэлэйб. Тэзд минии баярые хэншье хараагүй. Гансаараа ябааб. Тэрээнһээ хойшо бүхэ һээртэ баһуулхаяа болёо һэм.

ХУЖАРТЫН АНГИРНУУД

ХУЖАРТЫН нуурай баруунхойно Мунхантан гэжэ үндэр гүбээ бии юм. Энэ Мунхантын ороһоо һалгайн – Шэбэр, Бага-һүүл, Хүсөотын-Энгэр гоёор нэмжэн харагдадаг. Улаан-Хада, Хужарта нуур ойрош, дээшээ, доошоо харахадаш, баруун, зүүн гарайш үзүүртэ байха. Үглөогүүр эртэ хонидойнгоо Хужарта руу шэглэн хушууржа бэлшэхэдэ, би урдань ажаглан хаража ябанаб, һуунаб, нааданаб. Хэбтэхэдэ, ая гангын үнэр улам хурсаар хамар сохин хангалтана. Жэргэмэлэй жэргэхые шагнанаб. Удааханшье хэбтээ хаб, Гантэ харан гэһээм хоёр ангир холошог Хужарта тээшэ шэглэн алхалжа ябана. Иишэ тиишэр хараашалан абяархана. Бүри газартаа нялдаад хаража хэбтэтэрни, тэдэ минии шанха урда ерэбэ. Хоорондонь жааханууд, сайбар шараханууд дальбараануудынь ногоон соогуур субажа ябаба. Баруун ойноо — уурхайһаа Хужарта нуур абаашажа ябаһан байгаа.

«Ухай даа! Эдэниие бериха байна» гэжэ һанаад, бодоод гүйжэ ошобоб. Хоёр ангир далияа һанжуулаад, ниидэжэ шададаггүй юм шэнгээр хоёр тээшээ алхигаһолхиго ахираар арбагашалдан саашалба. Дальбараануудаа харагдахаяа болишобо. Тэрэ газартань шамдан ошоходом, дальбараануудаа ургаса ногооной забһараар тарашоод хорожо хэбтэнэ хэбэртэй. Үсөөхэниинь элеэр харагдана.

Би самсаяа тайлаад, тэрээн соогоо суглуулжа эхилбэб. Зариманиинь мэдэгдэнэзэ мэдэхэдээ, абяа гараад гүйнэ. Тиигэбшье барижа ядахаар бэшэ. Юһэн дальбараа самса соогоо суглуулбаб. Тэдэнээ хаража, хөөршөөжэ нуунаб. Хөөрхэнүүд гээшэнь! Зөөлөхэн үнэтэй, нюрган дээгүүрээ хара һудалтай. «Эдэниие яаха гээшэб? Гэртээ абаашаа һаам, эжым хараахал даа. Аршаантан ородуудта үгөө һаам, сухаари намда үгэхэ гү?» —гэжэ бодомжолноб.

Хоёр ангир дээгүүрни ниидэнэ, ошоно, ерэнэ. Ганганалдаха гээшэнь аргагүй. Холошог ошоод һууна, тэсэжэ удаан һуунагүй, дахин нам дээгүүр ниидэнэ. Доохонуур үнгэрнэ, далинуудайнь хиир-хиир гэхэ элихэн дуулдана. Уб улаан һабарнуудынь харагдана.

Хужартын араар хойшолжо ябаһан ябаган хүн сэхэ намда хүрэжэ ерэхэдээ, Зоригтын Санжа гэжэ үбгэн болошобо. Ганса бээ хүн юм. Зоной дунда «Хумпарааша Санжа» гэжэ алдартай. Мэгнээнтэнэй дунда үсэлэ-үсэлэ гээд ябадаг хүн даа. Манайдашье хүрэдэг юм. Бидэ һайн танилбди. Би болоһон ушараа, хуу хөөрэжэ, олзоёо һайрхабаб.

— Гэмтээгээ, хороогоогүй хадаа бэрхэш. Хаража наадад гээд, эхэдэнь табяарай. Эхэ эсэгэ хоёрынь эдэ уйлалдажа, шамһаа үри бээ эрижэ, гуйжа, мургэжэ ябана гээшэ. Баарһад. Тиигэнгүй яаха гээшэб! Аяар холын дулаан ороноо хабар эртэ Хужарта нуурай мүльһэтэй байхада ерээ. Үндэгээ даража, энэ болгоо. Уһанда һургажа, ехэ болгоод, дахуулжа бусаха гэжэ ябаа бшуу даа. Эдээндэ забдагүй ороолдолго ха юм. Ангир болбол бурханай шубуун юм даа. Лама шэнги, шара улаан хубсаһатай. Эдэ дальбараанудыень амаруулаад табихадаш, шамда һайниие хусэхэ, һайхан үреэл хэлэхэ, сэбэр хүбүүн, хэшэгтэй хүн болохош. Эдэниень алаа һаавш, шамайе хараараха, шамда муу юумэ хусэхэ. Һуни газааш ошоод, үйлажа байжа хараахыень дуулахада аягүй байха. Ай бурхан зайлуул! — гээд, сарбуулаа эрхиеэ абаад, маани татаба. — Эдэш ехэ болоод, олон һүрэг ангирнуудаар ниилээд, дулаан орон нютагаа бусаха. Харыш, энэ жаахан далиень: ямар олон хада уула дээгүүр ниидэхэ жэгүүр гээшэб! Энэ хөөрхэн нимгэхэн һарьмай холбоотой һабарнуудынь далайн уһан соогуур һамарха. Ута замай эхиндэ байна гээшэ даа, баарһад, —гэбэ.

—Хужартын аршааншан ородуудта абаашажа үгөө һаам, сухаари намда үгэхэ гү?

— Аршаанда амаржа байһан зон эдээгээршни юу хэхэ гээшэб? Яагаа тоомгүй үхибүүмши гээд шорёйн хамуураар сохёод, үлдэхэшье һамгад дайралдажа болохол.

— Зүб хэлэнэ хат. Би абаашахагүйб. Эхэдэнь табиҳам.

— Тиигэ, таби даа. Минии хараһаар байтар табяа һааш, би шамда мүнгэ үгэхэб.

— Юундэ мүнгэ намда үгэхэбта?

— Һайн юумэ хээ хадаш. Буян болог гээжэ. Намда нэрыем нэрлүүлхэ үхибүүн үгы. Ши бидэ хоёрой табиһан ангирнууд алтан дэлхэй дээрэ амиды мэндэ бидэ хоёрые һайханаар дурдажа ябаг лэ, — гээ һэн.

Минии зосоо гансата ондоо болон уяржа, Санжа үбгэнөө хайрладаһам хүрэжэ:

— Дальбараануудаа табия даа, — гээд, самсаһаа талада адхахадам, обооролдоод, саашаа ошобогүй. Санжа үбгэн намай хүтэлөөд, бүри саанахана ошожо хэбтэбэбди. Дальбараануудынай шохогонолдон, абяа гаралдаба. Нэгэ ангир ганганан, ойрошог ерэжэ һууба. Дальбараануудынь һубарилдан зурыса гүйлдэжэ ошобо, Хоёрдохи ангир ерэбэ. Хуушан гуримаараа һубарилдан, Хужарта нуур тээшээ зурын субаба.

Санжа үбгэнэй шарай баяртай боложо, үбэрһөө хаб хара болошоһон пулаадтай сүүмхэнэз гурбан түхэреэн мүнгэ гаргажа намда үгөөд:

—Амитаниие хайрлажа, ажалда дурлажа ябаарай даа, хүбүүн. Хүнэй үгөөр, зөөлэн сэдьхэлтэй хүбүүн байнаш. Би шамда бэлэг үгэбэ гээшэб. Хужарта нуурнай ангирай орон юм даа, хөөрхы, — гэжэ хэлээд, һаншагаа тулан бодолгото болон һуутараа, утаар татажа, гоёор дуу дуулаба:

Ангирай дальбараа боложо
туроод,
Алюуханшье һарадаа
дэгжэдэг юм!
Амитанай үри боложо
туроод,
Алюуханшье наһандаа
жаргадаг юм!..

Хужарта нуур соо дүрбэн булэ ангир һууна. Тэдэнэй нэгэн юһэн дальбараа дахуулжа ябадаг. Тэдэмнай манай ангирнууд. Эдэ дүрбэн булэ нуураа хубаажа абанхай, худалдадаггүй. Манай ангирнууд баруун-урдахи булан ээлэнхэй. Бэе бэсынгээ газар дээрэ оролсодоггүй. Ондоо ябуул шубуу һуулгадаггүй. Булта хамнаад, намнадаг. Намар тээшээ болобо. Олон булэ галуун хамтаржа, нэгэ эбтэй һүрэг болоод, Хужарта, Булма, Сагаан, Арангатын нуурнуудай хоорондо ниидэнэ. Тэдэнэй дунда манай ангирнууд ябана. Ангирай энэ һүрэг холын аян замдаа бэлдэжэ байна.

Удахагүй урда зуг барин мордохо юм бэзэ. Жэл бүри Хужарта нуур дээрэ ангирнуудые харахадаа, эдээн соо манайшье ангир ябажа болоо гэжэ һанаандам оролго һэн. Санжа үбгэнэй үгөөр яагаашье бэрхэ ангирай дальбараануудые табяа гээшэ һэнбиб? Сэдьхэлыем баяраар халяан һанагдадаг юм. Хэрбээ табингүй хорооһон байгаа һаа, миниий сэдьхэл ямар хүндэ хёмороодо химэлэгдэжэ, дутуу ябаха байгааб! Санжа үбгэнэй үгэ тодоор ходо һанагдадаг юм.

[Гонорарынь «Наадан» гэжэ телемарафондо автор дамжуулна].

Хуушан хэлэ бэшэгэй хэшээлнүүд

XLVIII

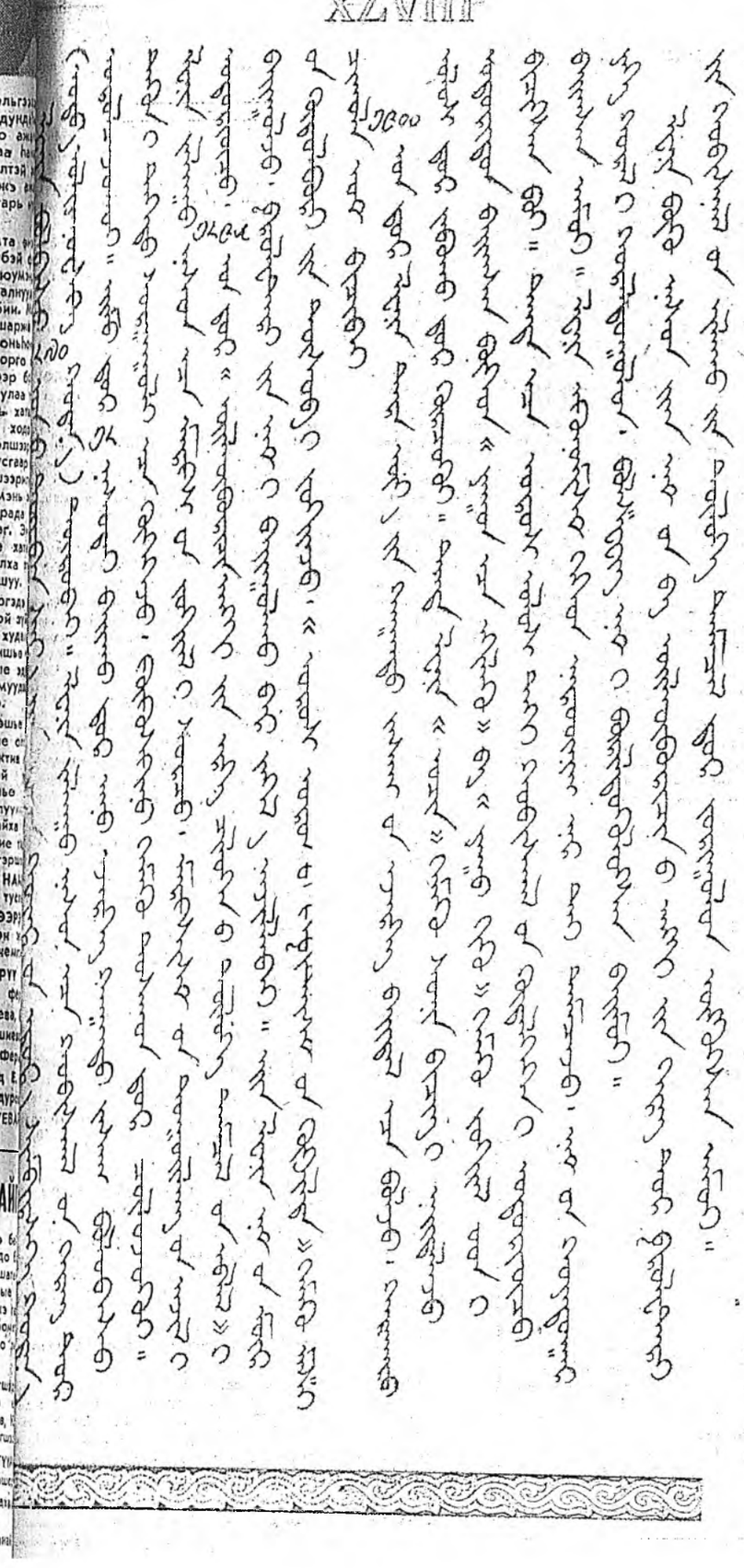

САГААЛГАН ЯАЖА ТЭМДЭГЛЭГДЭХ ЭБ?

ХЭЖЭНГЭ. (Телефоноор абтаба). Сагаалганай Буряад орондомнай хуулита һайндэр бологдожо, үргэнөөр тэмдэглэгдэхэ байһанда республикымнай хүн зон ехэ, багагүй баяртай. Манай аймагта, жэшээнь, энэ һайндэрые угтаха, тэмдэглэхэ хэрэгтэ горитой анхарал хандуулагдана.

Февралиин 14-нэй 15.00 часта районно соёлой байшан соо нигүүлэсхы сэдьхэлэй үдэшэ үнэргэгдэхэ. Һайндэрэйхээр шэмэглэгдэһэн фойе соо санзайн үнэр анхилжа, эулын бадаржа, ирагуу хүгжэмэй зэдэлжэ, сен хэнгэрэгэй нааржа байхада, үндэһэн буряад хубсаһатай хоёр басагад айлшадые угтан абаха юм. Соёлой байшантай «Үетэн» гэжэ ансамблиин дуушад ба хатаршад үдэшын үргэлжэлжэ байгаа сагта зебһарлалга хэжэ байгаад, хүн зондо концерт-наада харуулжа байхаар түсэблэгдэнэ.

Тиигэһээр байтарнь микрофоноор маани уншалгын дуулдажа, бүроэгэй абяанай зэдэлжэ эхилхэдэ, удэшье хүтэлбэрилэгшэд Хэжэнгын дасанай шэрээтэ ламые урижа, олоной урда гаргаха. Цыбан лама Сагаан һарын удха шанар тухай, Далай лама, сан тухай зондо хөөрэжэ үгэхэ. Хөөрэжэ байгаашань экран дээрэнээ зэргэ харуулагдажа байха юм.

Нигүүлэсхы сэдьхэлтэн, мүн ажалша коллективуудшье тэрэ удэшэ нютагайнгаа дасанай хажууда бодхоогдохоор хараалагдаһан Джарунхашорой субарга бариха хэрэгтэ зорюулан, тусхай счедто мүнгэ һан хандиблаха байна.

«Сагаан һарын мэндэ» гэһэн зүжэглэмэл наадан удэшын 7 часта эхилхэ. 1,5 нас соо үнгэрхэ энэ нааданай һүүлээр. Бүгэдэ сугларагшадай хухихэ, сэнгэхэ, амарха сагынь ороохо.

Харин февралиин 15-най үдэр аймагаймнай түбэй талмай дээрэ Сагаан һарын һайндэрэй балр ёһолол тэмдэглэгдэхэ. Аймагай хүтэлбэрилэгшэд — арадай депутадуудай Советэй түрүүлэгшэ Д. П. Суворов, партийн райкомой нэгэдэхи секретарь В. А. Аюржанаев, мүн нютагаймнай ветерануудай советэй тулөолагшэ, шэрээтэ лама гэгшэд үгэ хэлэжэ, улад зоной амаршалха. Шэрээтэ лама Сагаан һарын үреэл буулгажа, Дара эхын тарни уншаха.

Эдэ бүхы удэшэ, үглөөнэй үйлэ хэрэгүүдэй боложо байха үедэ буфет худэлжэ, ямсын, хамтын бэлдэһэн сагаан эдээнэй дээжэ, үндэһэн арадай эдээ хоол үргэнөөр худалдагдажа байха ёһотой. Эдэ бүгэдынь хараалһан соомнай үнгэрхын тулада мүнөө бэлэдхэлэйнгээ хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулжа байнабди.

Г. БАДМАЕВ,
арадай депутадуудай Хэжэнгын райсоведэй гүйсэдкомой соёлой таһагые даагша.

ТАСС: түби эдэлхэй мүнөөдэр

ДАВОС (Швейцари)

Жэл бүри үнэргэгдэдэг бүхэдэлхэйн экономическа эдэлжэтэ хуралдаан эндэ худалмэрээ түгэсхэбэ. Тэрээндэ хабаадаһан 9 мянга шахуу хүнүүдэй дунда Европын, Азийн ба Латинн Америкын зарим оронуудай правительстванууудай толгойлогшонор, мэдээжэ экономистнууд, политологууд, ажал хэрэг эрхилдэг бүлэгөөрхидэй тулөолэгшэд байба. Советскэ Союзһаа нэрэ хүндэтэй делегаци ерээ һэн. Хуралдаанда хабаадагшадые амаршалжа, амжалтатайгаар ажаллахыень хүсэжэ, Михаил Горбачев хандаа һэн.

300 шахуу заседаниинууд, брифингнүүд, пресс-конференциүүд дээрэ олон янзын асуудалнууд хаража үзэгдоо. Гэбэшье Советскэ Союзай хүгжэлтэн хараа замууд ба Персидскэ тохойн оршондохи дайн, тэрэнэй экономическа ба политическэ хойшолонгууд гол анхаралда байба.

ВАШИНГТОН

СССР-тэхи реформонуудай ямар шэглэлээр бэлүүлэгдэһэнһээ Советскэ Союзтай Холбоото Штадуудай удаан болзорой харилсаа холбоон сүм дулдыдаха байна,—гэжэ США-гай гүрэнэй секретарь Джеймс Бейкер мэдүүлээ һэн. США-гай конгрессэй гадаадын хэрэгүүдэй талаар түлөолэгшэдэй палатын комитедтэ тэрэ үгэ хэлэһэн юм.

Хэрбээ Советскэ Союзай хубилган шэнэдхэлгын хараа шугамһаа арсаха болоо һаань, тэндэ боложо байһан хубилалтануудыг урагшагүйдэхэ гэжэ США-гай хүтэлбэрилэгшэд тоолоно гэзд Бейкер тэмдэглэбэ. Хубилгач шэнэдхэлгын амжалтатай байлгань дэлхэйн бүхы хамтералда туһатай байха.

ЛОНДОН

Британиин эд хэрэглэгшэдэй нэгэдэлэй барлан гаргадаг «Уич?» журналай һүүлшын номерто «Минск» гэһэн холодильнигуудые худалдажа абахые урааллаан юрэ бусын зүбшөөл үгтэбэ. Британиин магазинуудта худалдагдадаг 28 янзын багаган холодильнигуудые шалгажа үзоод, «Бош» (ФРГ), «Электролюкс», «Индесит», «Харистон» (Италли), «Трисити Бендикс» (Великобритани) гэһэн баруунай һайн мэдээжэ фирмэнүүдэй продукциһаа «Минск» түхэлэй холодильник олохон шэнжээрээ булюу һайн байна гэжэ журналистууд тогтоогоо юм ха.

ООН

Сэрэгэй зорилгоор һомологдодог мүнгэн зоориие оршон тойронхи дайдые хамгаалгын аша туһада хэрэглэхэ арга боломожонуудые хаража үзэхэ шэнжэлэгшэдэй бүлэг ООН-ой штаб-квартирада худэлжэ эхилэнхэй. Генеральна Ассамблейн 45-дахи сессиин шиидхэбэриин ёһоор энэ бүлэг байгуулагдаһан юм. Бразили, Гана, Хитад, СССР, США, Швеци, гэһэн зургаан оронуудай дипломадууд, политигууд, эрдэмтэд ба сэрэгэйхид тэрэнэй худэлмэридэ хабаадана. Швециин парламентын гэшүүн, бүүзэбсэг хурааха талаар Швециин элшэн сайд Май Бритт Теорин түрүүлэгшээр һунгагданхай. Тус бүлэгэй бэлдэһэн шэнжэлгэ мүнөө жэлэй намар Генеральна Ассамблейн 46-дахи сесси дээрэ хаража үзэгдэхэ юм.

КАИР

США-тай, Великобританитай, Франциитай, Италитай, мүн тэрэшэлэн Египедтэй ба Саудоаска Аравитай дипломатическа холбоо барисаа болюулһан тухай Иракай хүтэлбэрилэгшэд хуулитаар соносхобо гээд Багдадһаа Мена агентство мэдээсээ һэн.

Персидскэ тохойн оршондо дайшалхы ябуулганууудай эхилһэнһээ хойшо 863 ирак сэрэгэй албатад, тэрэ тоодо 15 офицер плендэ ороо юм ха. Тусгаар байгуулагдаһан лагерьнуудта тэдэнэр булта байлгагдана,— гэжэ олон үндэһэ яһатанай хүсэнүүдэй нэгэдэмэл командованиин түлөолэгшэ мэдүүлээ.

УЛААН-БААТАР

Үйлэдбэриин эзэдэй хуули хазагайруулдаг, этигэмжэ түлөолэлгэнүүдээ хэтэрүүлдэг баримтануудые Монголой Полициин гол управлениин мэргэжэлтэд шэнжэлһэн байна.

Кооператорнуудай анханайнгаа зорилгонууд тухай «мартаад», ондоо хэрэг эрхилхэ ушарнууд һүүлэй үедэ олошороо гэжэ «Ардын эрх» газетэдэ тус управлениин толилуулһан мэдээсэл соо тэмдэглэгдэнэ. Жэшээнь, барилгын нэгэ кооператив арһа худалдажа абаад, дам худалдадаг байшоо. Зарим «бизнесменүүд» уласхоорондын дэлгүүртэ эд бараа гаргахые оролдоно. Харин оронуудһаа Монголой худалдажа абаһан арадай хэрэглэмжэйн эд бараа, үтэжүүлгэ, техникэ хилын саана гаргадаг байна. Тэрээнһээ байтагай үмсын зарим предприятинуудай гадаадын оронуудтай худалдаа наймаа хэхэ эрхэгүй байһаниие һамбаашалан, бусад фирмэнүүд болон кооперативуудта оёһэдынгоо эрхэнүүдые дамжуулдаг, тэдэнэрһээ хямда сэнгээр эд бараа худалдажа абаад, хилын саана худалдана.

Зарим фирмэнүүд үнгэтэ металл хилын саана гаргажа худалдана. Гүрэнэй предприятинуудһаа үнгэтэ металл хулгайлха ушарнууд олошороо. Жэшээнь, 1990 ондо «Эрдэнэт» комбинадһаа 15 мянганһаа дээшэ тонно гуулин хулгайлагдаа. «Монголхоршоимпекс» фирмэтэй ба Эрдэнэт хотын худалдаа наймаанай управленитэй холбоотой хүнүүд тэрэниие хулуугаад, Ниислэлэй «Солонго» ба «Жоло» кооперативуудта худалдаа гэжэ элирүүлэгдээ һэн.

Доторой дэлгүүр дээрэшье нимэрхүү ушарнууд үзэгдэнэ. Гүрэнэй предприятинуудта угтахэ ёһотой барилгын материалнуудые кооператиууудта үнэтэйгөөр худалдаха ушарнууд олошороо. Монгол фирмэнүүдэй ба кооперативуудай зарим хуули бусаа хэлсээнүүдтэ совет зарим эмхи зургаанууд зууршалагша боложо хабаадаа гээд Полициин гол управлени мэдээсэнэ.

ХҮН БА ХҮҮЛИ

ҺЭРГЫЛЭМЖЫН ХҮДЭЛМЭРИ ЭРШЭДҮҮЛХЭ

Буряадай ССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын үргэдхэгдэмэл коллегиин эллжээтэ зүблөөн боложо, «1990 онд республикын районуудай дотоодын хэрэгүүдэй тапагуудай оперативна албанай хэһэн хүдэлмэриин дүнгүүд ба 1991 оной зорилгонууд» гэһэн элидхэл зүбшэн хэлсэгдэбэ. Зүблөөндэ Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов, республикын прокурор А. Ф. Покацкий, Верховно сүүдэй түрүүлэгшэ А. О. Хориноев, республикын Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедэй түрүүлэгшэ В. А. Долин болон республикын бүсад эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд хабаадалсаба. Тус асуудалаар Буряадай ССР-эй дотоодын хэрэгүүдэй министр С. Ф. Иванов элидхэл хэбэ.

Хуулида харша гэмтэ ябуулгануудые хэдэг, эмхидхэдэг хулигануудтай, бандидуудтай, ороной экономико хүгжөөхэ, дэлгэрүүлхэ шухала удха шанартай хэрэгтэ зорюута һаад тойбо татагшадтай, эдилгэ абаха дурэтайшуултай тэмсэхэ шанга эрилтэ бидэнэрэй урда табигдаха ёһоороо табигдана гээд СССР-эй Президент М. С. Горбачев СССР-эй Арадай депутадуудай съезд дээрэ хэлээ һэн. Энэ талаар манай республика дотор юун хэгдэнэ, эмхидхэгдэнэб гээд хаража үзэлтэй.

Нэн түрүүлэн Буряадай ССР-эй дотоодын хэрэгүүдэй таһагуудтэ хүлеэгдээгүй гэмтэ ябуулга хэгшэдые элирүүлхэ, тэмсэхэ тусхай оперативно-мүрдэлгын бүлэгүүд байгуулагданхай. Мүнөө эдэ бүлэгүүдтэ түһаламжа үзүүлхэ зорилготойгоор эмхидхэлэй ехэ хэмжээ ябуулганууд хараалагдана.

Үнгэрһэн жэлэй туршада республика дотор «Быт», «Арсенал», «Надзор», «Мак», «Прилавок», «Урожай», «Правопорядок» гэһэн, мүн бусад һэргылэмжын шалгалтанууд үнгэргэгдэнэн гээшэ. Тиин 1990 оной октябрь-ноябрь һарануудта Кабанскын, Сэлэнгын, Загарайн, Октябрьска болон бусад районуудта һэргылэмжын хүдэлмэри ябуулагдажа, олон дутуу дүнда зуйлнүүд элирүүлэгдэһэн байха юм. Эдэ шалгалтануудай дүн хаража үзэхэдэ, диилэнхи олониинь дутагдалнуудтай. Жэшээнь, арадай ажахын һалбаринуудта, барилга болон бүсад объектнүүдтэ хөхидол, хулгай хэгшэдэй тоо нилээдгүй олошороо. Хүшэр хүндэ мүнөөнэй үе сагта ниитын зөөридэ дүра зоргоороо орогшодтой тэмсэхэ, хулгайшадые барижа элирүүлхэ талаар районуудай дотоодын хэрэгүүдэй таһагуудай хүдэлмэрилэгшэд мүртэй хэмжээ ябуулга эмхидхэнэгүй. Эндэһээ уламжалан, республика дотор элирүүлэгдээгүй хулгайшадай тоо олошорһон байна. Эндэ Баргажанай, Бэшүүрэй, Зэдын, Хойто-Байгалай, Яруунын районуудай дотоодын хэрэгүүдэй таһагуудые нэрлэхэ, шүүмжэлхэ хэрэгтэй гэжэ элидхэлшэ тобшолно.

Мүн һүүлэй үедэ хонжоо наймаашад, гүрэнэй, ниитын зөөридэ хулгай хэгшэд нилээдгүй олошороо гээшэ. Жэшээнь, үнгэрһэн жэлэй туршада худалдаа наймаанай гурим эбдэһэн 455 ушар баримта элирүүлэгдээ. Эндэ эдеэ хоол, эд бараа хадагалдаг складууд, баазанууд, хамһабариин байранууд соohоо нюусаар наймаа хэдэг 98 наймаалагша баригдажа, хуулиин харюусалгада хабаадуулагдаа. Эдэнэр 21 мянга 918 түхэригэй үнэтэй сэнтэй, хомор болоһон эд бараа худалдахаар нюуһан байгаа бшуу. Эд бараан, эдеэ хоол түрэл түхэмүүдтээ, танилнуудтаа нюусаар худалдажа байгшадые элирүүлхэ хэрэгтэ дотоодын хэрэгүүдэй зарим таһагууд һаналаа багаар хандуулжа, эдэнэрые элирүүлжэ, хуулиин харюусалгада хабаадуулха хүдэлмэриеэ миин орхижорхиһон баримтанууд элирүүлэгдээ. Эдэнэй хажуугаар милициин хүдэлмэрилэгшэдэй элирүүлжэ, хуулиин харюусалгада хабаадуулагдаха ёһотой материалнуудые районуудай арадай сүүдүүдтэ дамжуулхадань, тэдэнииень хүсэд мүрдэнгүй орхижорхидог баримтанууд олон гэжэ үгэ хэлэгшэд болон элидхэлшэ тэмдэглэнэн байна.

— Манай республика дотор 937 кооператив тоологдоно. Эдэнэрэй 8-ниинь худалдаа наймаа, нүгөодүүлынь барилга болон ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха зуйлнүүдые хэдэг. Зүгөөр эдэнэр арад зондо хэрэгтэй түһаламжа, тэдхэмжэ үзүүлдэг юм. ааб гээд шалгажа үзэхэдэ, хоohоо. Үнгэрһэн жэлэй туршада эдэнэр 40-һөө дээшэ гэмтэ ябуулга хэһэн байба. Эдэнэй 36-ниинь хулгай хэжэ, хонжоо наймаа үүдхэжэ, эмхидхэжэ ябаһаар элирүүлэгдэбэ,— гэжэ республикын дотоодын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо Л. В. Подкорытов мэдээсэбэ.

Һүүлэй үедэ хулгай худалдэлгэрээ гэжэ мэдэнэбди. Ажал хэхэ дурагүй, хүнгэн мүрөөр юумэ олохо дуратайшуул гүрэнэй, ниитын, үмсын зөөри хулгайлна. Республикын предприяти, колхоз, совхозуудай касса тоноһон 283 ушар элирүүлэгдэбэ. Мүн автомототранспорт, барилгын материалнуудые хулгайлагшадай тоо илангаяа элбэг болоо. Улаан-Удын, Кабанскын, Сэлэнгын, Загарайн, Мухар-Шэбэрэй, Зэдын, Түнхэнэй, Хориин районнуудта энэ худэлмэри тон нуулаар табигданхай.

Хуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй дунда ябуулагдадаг хүмүүжүүлгын, һэргылэмжын худэлмэри һүүлэй үедэ хараа байса һуларгаа. Эндэ ниитын эмхинүүд, томо предприятинуудай дэргэдэ байгуулагдаһан клубууд, соведүүд, эдэбхитэд һанаһанда хүрэжэ худэлнэгүй. Урдандаа урданай һайн дуранай дружинанууд хото, худөөдэшөө һайнаар, эдэбхи үүсхэлтэйгээр худэлдэг һаёб даа. Мүнөө хотын институдуудай дэргэдэ байгуулагдаһан студентнүүдэй В отрядай гэшүүд үйлсэ, талмайнуудта, кинотеатрнуудта гурим, журам сахиха хэрэгтэ яһала оролдолго гаргана. Эдэнэрэй 12 гэшүүдтэнь урмашуулгын мүнгэн шан һара бүри барюулагдажа байдаг. Тиихэдэ авиационно, «Теплоприбор», хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводуудай, Буряадай «Мебель», прибор-бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдэй, Онохойн модоной комбинадай коллективүүд дежурлаһан арадай дружинын гэшүүдтэ һара бүри 6-һаа 10 түхэриг хүрэтэр мүнгэ түлэдэг болоо. Харин Бэшүүрэй районой «Победа» колхозой правлени һара бүри 50 түхэриг мүнгэ арадай дружинын гэшүүдтэ һомолно. Харин эдэнэрэй хажуугаар томо предприяти, нэгэдэлнүүд, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд шухала удха шанартай хэрэгтэ һаналаа багаар хандуулдаг болоо гэжэ. Кабанскын, Сэлэнгын, Советскэ районуудай дотоодын хэрэгүүдэй таһагуудай начальнигууд В. А. Поплевин, В. И. Молоков, В. А. Золотоев, республикын МВД-гэй таһагай начальник В. Ц. Будаев гэгшэд үгэ хэлэхэдээ тэмдэглэбэ.

Эдэ бүхы шүүмжэлэлнүүдһээ, дутуу дунданууудаа тобшолол хэхэдэ, хубилган шэнэдхэлгын, демократиин, нюуса нөөсэтүйгөөр олондо мэдээсэхэ үе сагта дотоодын хэрэгүүдэй таһагуудта хүдэлжэ байһан хүдэлмэрилэгшэдтэ аргагүй хүндэ хүшэр болоо гэжэ мэдэнэ, оилгонобди. Эндэ демократи гэжэ үгэеэ буруу ойлгоһон гү, али зорюута элдэб хулгаан аша гаргагшад олоной дунда муу муухай хэрэгүүдые үүсхэнэ. Харин эдэнэрые хуулиин харюусалгада хабаадуулха гэхэдэ, элдэб эсын шалгагдан, сагааруулха һэдэлгэ гаргагшад һаад тойбо татана. Энээнэй хажуугаар демократи гэһэн үгэдэ хүхеэд, одоошье эрхэ сүлөөтэй болобобди гэлсэн, дура зоргоороо аашална ха юм. Үнэн ёһодоо демократи гэһэн үгэмнай өөрын онсо илгаатай, жама ёһотой бэшэ аал. Нэн түрүүлэн энэмнай хаанашье ябахадаа журамтай, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, эб нэгэн бүлэ соо ажаһууха, ажаллаха гэһэн удхатай бэшэ юм гү? Харин энээниие буруугаар ойлгоһон гү, али нэгэндээ нэтэрһэн, ажал хэхэ дурагүйшүүл үглөөдэрэй өөхэнһөө, мүнөөдэрэй уушхан дээрэ гэдэгтэл, муу муухай үйлэ хэрэгүүдые үүдхэхэ һэдэлгэ гаргана бшуу.

Буряадай ССР-эй бүрин эрхэтэ, бэеэ дааһан гүрэн болоһон хадаа хулиган аша гаргагшадые шангаар хэнэхэ өөрын хуули биш болгохо хүсэд дүүрэн эрхэтэй бэшэ гү гэһэн асуудал табигдана. Энээниие республикын Верховно Совет хаража үзэхэ бээ гээд найданабди.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ӨӨҺЭДЫГӨӨ ҺАНААД ҮЗЫТ!

Газаамнай хагсуу хүйтэн тогожо, транспорт ашаглаһан хүтэлбэрилэгшэдтэ, жолоошодто хүндэ, харюусалга ехэтэй хаһа оробо гээшэ. Харюусалгата энэ үедэ предприятинуудай; эмхи зургаануудай, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, техникын түлөө харюусадаг түлөөлэгшэд машина, техникынгээ аян замда аюулда оронгүй ябахын түлөө үнэн зурхэнһөө оролдохо зэргэтэй. Тиинһээ тиитэрээ зарим хүтэлбэрилэгшэд энэндэ анхаралаа багаар хандуулна гэхэдэ алдуу болохогүй ха.

Эдэ бүгэдын хажуугаар ябаган хүнүүд харгынуудай бэлшэр дээрэ замай дүрим эбдэжэ, тархиингаа хазайһан тээшэ харгы хүндэлэн гарана. Тэдэнэр машина, техникын урдуур гаража үрдихые эрмэлзэнэ. Тиигэжэ ябаһаар аюулда ороно, машина, техникэ жолоодожо ябагшадые гэнэ усалда хүргэнэ ха юм.

Республикын олон тоото коллективүүдэй машинын жолоошод уялгадаа энэрхы сэдьхэлтэйгээр хандажа, тэрэнээ һайнаар дүүргэхын хойноhоо оролдодогынь ойлгосотой. Техникэдээ һайн харууһа хэнэ, шухала ашаагаа саг соонь асарна. Ажалай түрүү жолоошод дүй дүршэл, туйлаһан амжалта хаража үзэхэдэ, эдэнэр лэ аян замдаа ябахадаа гэнэ усалда ородоггүй, авари хэдэггүй байна. Энээнһээ тобшолол хэхэдэ, транспортынгаа һайнаар, гэнэ усалда оронгүй ябажа ерэхын түлөө хүтэлбэрилэгшэд үдэр бүри оролдохо ёһотой. Юуб гэхэдэ, жолоошод гэнэ усалда ороходоо, хаана, ямар алдуу гаргаһан шалтагаанаа тобшолхо болоно гээшэ. Энэ талаар Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советэй, арадай депутадуудай городской Советэй дэргэдэхи «Харгы дээрэ аюулгүй ябадал сахиха» комиссиин гэшүүдэй уялгадаа үнэн зурхэнһөө хандажа байдагые тэмдэглэхэ дуран хүрэнэ. Мэнэ һаяхан республикын ГАИ-гай эмхидхэнэн суглаан дээрэ энээн тухай хөөрэлдөөн болобо.

Мүн «Аян замдаа авари хэнгүй ябахын түлөө» гэһэн жолоошодой дунда үнгэргэгдэдэг конкурс һайн талаяа харуулна. Жэшээнь, РСФСР-эй Хэлхеэ холбооной министерство өөрынгөө мэдэлэй автобазануудай жолоошодой дунда иимэ конкурс жэл бүри үнгэргэжэ, эрхим бэрхэ жолоошодые тодоруулжа, урмашуулжа байдаг юм. Соносхогдоhон конкурсын үедэ холын замда гараха машина, техникэ һайнаар заһабарилха, жолоошодой дунда хүмүүжүүлгын, ойлгууламжын ехэ хүдэлмэри ябуулха, эмхидхэхэ талаар баазын хүтэлбэрилэгшэд ороолдоо гаргана. Конкурсын дүнгөөр эрхим үрэ дүн туйлаһан жолоошод «Аян замдаа авари хэнгүй ябаһанай түлөө» гэһэн I, II, III шатын тэмдэгээр, шангуудаар бэлэгүүдээр урмашуулагдадаг. Тиимэ хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүрэнэ. Эдэ бүгэдэй дотор Буряадай ССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын Автомотоинспекцийн ахалагша, полковник Ц. Б. Цыренпилов, Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов, республикын прокурор А. Ф. Покацкий, Верховно сүүдэй түрүүлэгшэ А. О. Хориноев, республикын Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедэй түрүүлэгшэ В. А. Долин, Буряадай ССР-эй Советэй Президиумай Ерөнхий нарийн бичгийн даргаа Ц. Ж. Жамбалов, Буряадай ССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министр С. Ф. Иванов, Буряадай ССР-эй Прокуророй орлогшо Ю. Ф. Ермаков, Буряадай ССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын Ерөнхий нарийн бичгийн даргаа